

รายงานการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา

เรื่อง

ระบบบำบัดน้ำเสียในโรงงานอุตสาหกรรม (Industrial Waste Treatment)

จัดทำโดย

1. นางสาวณัฐธิดา อัครงค์พรสวัสดิ์
2. นางสาวลักขณา วิบูลพรชัย

ปฏิบัติงาน ณ

บริษัท เชนเนอรัล ฟู้ด โปรดักส์ จำกัด
สถานที่ตั้ง 89 หมู่ 3 ถ.สีคิ้ว – ชัยภูมิ ต.วังโรงใหญ่
อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา

กิตติกรรมประกาศ

การที่คณะผู้จัดทำได้มาปฏิบัติงานสหกิจศึกษาที่ บริษัทเอนเนอร์ล ฟู้ด โปรดักส์ จำกัด ตั้งแต่วันที่ 12 มกราคม 2542 ถึงวันที่ 30 เมษายน 2542 ส่งผลให้ได้รับความรู้และประสบการณ์ต่างๆ มากมาย ทางคณะผู้จัดทำขอกราบขอบพระคุณทางบริษัทฯ ที่เห็นถึงความสำคัญของระบบการศึกษาแบบสหกิจศึกษา และได้ให้โอกาสที่มีคุณค่านี้ สำหรับรายงานวิชาการสหกิจศึกษาฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีจากความร่วมมือและสนับสนุนจากหลายฝ่ายดังนี้

1. คุณภาณุพงศ์ กิตติวงษ์วิวัฒน์ ผู้จัดการโรงงานบริษัทเอนเนอร์ลฟู้ด โปรดักส์ จำกัด ที่เชื้อเพื่อข้อมูลต่างๆ ในการจัดทำรายงาน

2. คุณศราพร ว่องสาทรกิจ หัวหน้าฝ่าย Q.C. และ R&D ซึ่งเป็น Co – op Supervisor ที่คอยให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ และตรวจแก้รายงานฉบับนี้

3. อาจารย์สนั่น ตั้งสถิตย์ อาจารย์ประจำสาขาเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่คอยให้คำปรึกษาและเชื้อเพื่อข้อมูลต่างๆ

4. คุณบุญทริกา มีมา เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิเคราะห์คุณภาพน้ำ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่เชื้อเพื่อข้อมูลต่างๆ ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือในระหว่างทำการทดลองด้านการวิเคราะห์คุณภาพน้ำ

5. ผู้อำนวยการศูนย์เครื่องมือ ที่ให้ความอนุเคราะห์ห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์ เครื่องมือ และสารเคมีที่ใช้ในการวิเคราะห์คุณภาพน้ำ

ทางคณะผู้จัดทำขอกราบขอบพระคุณบุคคลที่ได้กล่าวมาข้างต้น และที่ไม่ได้กล่าวถึง ณ ที่นี้ทุกท่านที่มีส่วนสนับสนุนให้รายงานฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คณะผู้จัดทำ

24 เมษายน 2542

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

คำนำ

รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุง และเลือกใช้ระบบบำบัดน้ำเสียให้เหมาะสมกับสภาพของโรงงาน โดยได้ทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับระบบบำบัดน้ำเสียในโรงงานต่างๆ และวิเคราะห์หาคุณลักษณะทางเคมีของน้ำเสียในบ่อบำบัดแต่ละบ่อ

ทางคณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อโรงงานไม่มากก็น้อยในการนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียต่อไป หากมีข้อผิดพลาดประการใดทางคณะผู้จัดทำต้องขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

คณะผู้จัดทำ

24 เมษายน 2542

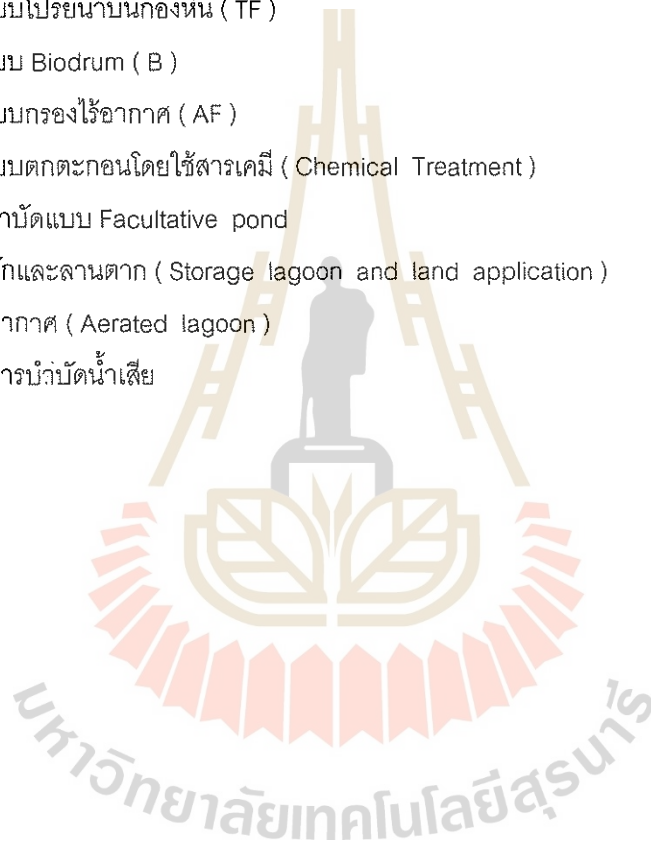

สารบัญเรื่อง

	<u>หน้า</u>
ประวัติความเป็นมาของบริษัท	1
โครงสร้างการจัดแบ่งหน่วยงานของบริษัท	2
แผนการปฏิบัติงาน	3
รายละเอียดผลการปฏิบัติงาน	5
ระบบบำบัดน้ำเสียในโรงงานอุตสาหกรรม	8
- บทนำ	8
- ความหมายของน้ำเสียและน้ำทิ้ง	8
- คุณลักษณะของน้ำเสีย	9
- ระบบบำบัดน้ำเสียที่ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรม	12
- การตรวจวิเคราะห์คุณสมบัติทางเคมีของน้ำเสีย	23
- ของแข็ง	24
- COD	27
- BOD	28
ระบบบำบัดน้ำเสียในโรงงานเยนเนอรัล ฟู้ด โปรดักส์	32
สรุปผลการปฏิบัติงานตลอดช่วงเวลาทั้งหมด	38
เอกสารอ้างอิง	39
ภาคผนวก ก	40
ภาคผนวก ข	43

สารบัญรูปภาพ

	<u>หน้า</u>
รูปที่ 1 บ่อผกตบชวาที่ใช้ในการบำบัดน้ำเสีย (WH)	12
รูปที่ 2 ระบบบำบัดน้ำเสียแบบคลองชลประทานของน้ำโสโครก (SI)	12
รูปที่ 3 ระบบ Activated sludge process (AS)	13
รูปที่ 4 ระบบคลองวนเวียน (OD)	14
รูปที่ 5 ระบบบำบัดแบบ Rotating Biological Contactor (RBC)	14
รูปที่ 6 ระบบบำบัดแบบโปรยน้ำบนกองหิน (TF)	15
รูปที่ 7 ระบบบำบัดแบบ Biodrum (B)	15
รูปที่ 8 ระบบบำบัดแบบกรองไร้อากาศ (AF)	16
รูปที่ 9 ระบบบำบัดแบบตกตะกอนโดยใช้สารเคมี (Chemical Treatment)	16
รูปที่ 10 กระบวนการบำบัดแบบ Facultative pond	20
รูปที่ 11 ระบบบ่อเก็บกักและลานตาก (Storage lagoon and land application)	22
รูปที่ 12 ระบบบ่อเติมอากาศ (Aerated lagoon)	22
รูปที่ 13 แสดงแผนผังการบำบัดน้ำเสีย	32

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 การประมาณค่า BOD อย่างคร่าวๆ เพื่อประกอบการทำ dilution	30
ตารางที่ 2 แสดงคุณสมบัติทางกายภาพของบ่อบำบัด	33
ตารางที่ 3 และ 4 แสดงอัตราการไหลของน้ำเสีย	34
ตารางที่ 5 แสดงคุณลักษณะน้ำทิ้งที่ได้จากกระบวนการผลิต	35
ตารางที่ 6 แสดงคุณลักษณะน้ำทิ้งที่ได้จากระบบบำบัด	35
ตารางที่ 7 แสดงปริมาณ BOD และ COD ที่เข้าและออกในแต่ละบ่อ	35
ตารางที่ 8 แสดง Parameter และประสิทธิภาพของบ่อบำบัด 4 บ่อ	36

ประวัติความเป็นมาของบริษัท

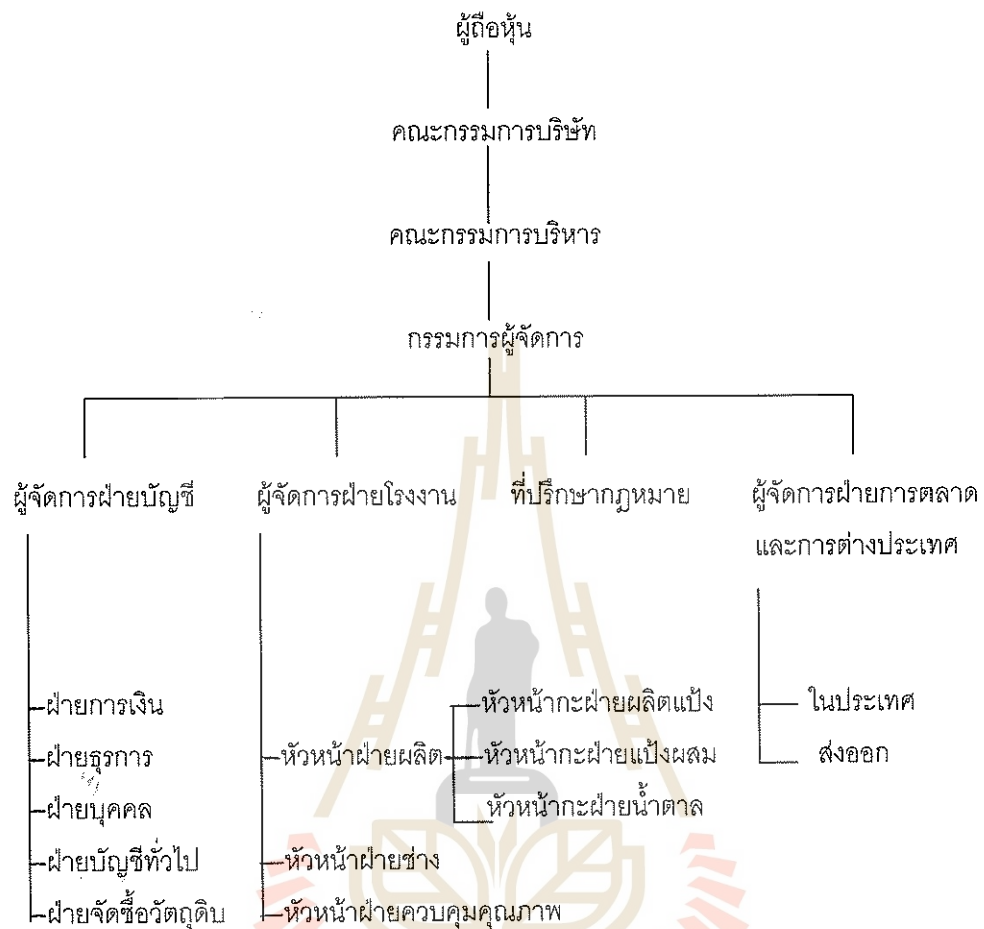
บริษัท เยนเนอรัล ฟู้ด โปรดักส์ จำกัด ได้เริ่มก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ. 2539 และได้เปิดทำการเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2540 สถานที่ตั้งของบริษัท ตั้งอยู่ที่ 89 หมู่ 3 ถ. สีคิ้ว – ชัยภูมิ ต.วังโรงใหญ่ อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา โดยได้เปิดโรงงานแห่งแรกบนเนื้อที่ 28 ไร่ 34 ตารางวา ประกอบไปด้วยอาคารสำนักงาน 2 ชั้น และตัวโรงงานติดกัน มีการเดินเครื่องจักรตลอด 24 ชั่วโมง และมีกำลังการผลิตประมาณ 760 แร่งม้า ปัจจุบันมีจำนวนพนักงานทั้งหมด 154 คน แบ่งการทำงานออกเป็น 3 กะ คือ กะเช้า ทำงานตั้งแต่เวลา 07.00 – 16.00 น. กะบ่าย ทำงานตั้งแต่เวลา 15.00 – 24.00 น. และกะดึก ทำงานตั้งแต่เวลา 23.00 – 08.00 น. โดยสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันกะละ 1 สัปดาห์ และมีวันหยุดคนละ 1 วันต่อสัปดาห์ ส่วนพนักงานทั่วไปทำงานตามปกติ คือทำงานตั้งแต่เวลา 08.00 – 17.00 น. และหยุดวันอาทิตย์

ชนิดของผลิตภัณฑ์ที่บริษัทฯ ได้ทำการผลิตได้แก่

1. แป้งข้าวเหนียว
2. แป้งข้าวเจ้า
3. แป้งข้าวเหนียวผสมแป้งโมดิฟายด์
4. แป้งข้าวเหนียวผสมน้ำตาล

ทางบริษัทฯ ได้พัฒนากระบวนการผลิต โดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและทันสมัย มีการขยายกำลังการผลิตให้มากขึ้น และทางบริษัทฯ มีปณิธานแน่วแน่ที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต พัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และพัฒนาพนักงานของบริษัทฯ ให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

โครงสร้างการจัดแบ่งหน่วยงานของบริษัท

แผนการปฏิบัติงาน

วันที่	งานที่ปฏิบัติ
12 - 13 มกราคม 2542	เรียนรู้งานด้านการตรวจสอบคุณภาพของแป้งในห้องปฏิบัติการ
14 - 16 มกราคม 2542	เรียนรู้งานด้านการตรวจสอบคุณภาพของน้ำตาล, ข้าวในห้องปฏิบัติการ ศึกษากระบวนการผลิตแป้งและเครื่องจักรกลต่างๆ
17 มกราคม 2542	วันหยุด
18 - 23 มกราคม 2542	ปฏิบัติงานด้านตรวจสอบคุณภาพแป้ง, น้ำตาล, ข้าวและวัตถุดิบในห้องปฏิบัติการ
24 - 26 มกราคม 2542	ปฏิบัติงานด้านตรวจสอบคุณภาพแป้งร่วมกับเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่น
27 - 30 มกราคม 2542	ปฏิบัติงานด้านตรวจสอบคุณภาพแป้งในห้องปฏิบัติการ
1 - 6 กุมภาพันธ์ 2542	ทำการทดลองหาอัตราการใช้ของน้ำทิ้ง
7 กุมภาพันธ์ 2542	วันหยุด
8 - 9 กุมภาพันธ์ 2542	ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลการบำบัดน้ำเสียในโรงงานอุตสาหกรรม
10 - 13 กุมภาพันธ์ 2542	ทำการทดลองหาอัตราการใช้ของน้ำทิ้ง
15 - 18 กุมภาพันธ์ 2542	วันหยุด
19 - 20 กุมภาพันธ์ 2542	ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลการบำบัดน้ำเสียในโรงงานอุตสาหกรรม
21 กุมภาพันธ์ 2542	วันหยุด
22 - 23 กุมภาพันธ์ 2542	ทำการทดลองหาอัตราการใช้ของน้ำทิ้ง
24 - 26 กุมภาพันธ์ 2542	ทำการทดลองหาอัตราการใช้ของน้ำทิ้ง
27 - 28 กุมภาพันธ์ 2542	ปฏิบัติงานด้านตรวจสอบคุณภาพแป้งร่วมกับเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่น
1 - 2 มีนาคม 2542	ปฏิบัติงานด้านตรวจสอบคุณภาพแป้งร่วมกับเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่น
3 มีนาคม 2542	เตรียมสารเคมีที่ต้องใช้ในการวิเคราะห์คุณลักษณะทางเคมีของน้ำเสีย
4 มีนาคม 2542	วันหยุด
5 มีนาคม 2542	ทำการทดลองหาคุณลักษณะทางเคมีของน้ำเสียที่มหาวิทยาลัย
6 - 8 มีนาคม 2542	ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลการบำบัดน้ำเสียในโรงงานอุตสาหกรรม
9 มีนาคม 2542	รายงานผลการทดลอง
10 - 11 มีนาคม 2542	ทำการทดลองหา BOD ต่อ
12 - 13 มีนาคม 2542	วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้
14 - 20 มีนาคม 2542	ปฏิบัติงานด้านตรวจสอบคุณภาพแป้ง, น้ำตาล, ข้าวและวัตถุดิบในห้องปฏิบัติการ
21 มีนาคม 2542	วันหยุด
22 - 27 มีนาคม 2542	ศึกษาข้อมูลและจัดทำรายงาน
28 มีนาคม 2542	วันหยุด
29 - 31 มีนาคม 2542	ศึกษาข้อมูลและจัดทำรายงาน

วันที่	งานที่ปฏิบัติ
1 – 3 เมษายน 2542	ศึกษาข้อมูลและจัดทำรายงาน
4 เมษายน 2542	วันหยุด
5 – 7 เมษายน 2542	รวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมที่มหาวิทยาลัย
8 – 10 เมษายน 2542	ปฏิบัติงานด้านตรวจสอบคุณภาพแบ่งร่วมกับเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่น
11 – 15 เมษายน 2542	วันหยุด
16 – 17 เมษายน 2542	รวบรวมรายละเอียดผลการปฏิบัติงาน
18 เมษายน 2542	วันหยุด
19 เมษายน 2542	ส่งรายงานครั้งที่ 1
20 – 22 เมษายน 2542	ปฏิบัติงานด้านตรวจสอบคุณภาพแบ่ง, น้ำตาล, ข้าวและวัตถุดิบในห้องปฏิบัติการ
23 – 24 เมษายน 2542	รับรายงานคืนและแก้ไขรายงาน
25 เมษายน 2542	วันหยุด
26 เมษายน 2542	ส่งรายงานครั้งที่ 2
27 – 29 เมษายน 2542	รับรายงานคืนและแก้ไขรายงานเพิ่มเติม
30 เมษายน 2542	นำเสนอรายงานต่อ Supervisor

รายละเอียดผลการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติงานและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

จากการปฏิบัติงานในโรงงานเยนเนอรัล ฟู้ด โปรดักส์ จำกัด ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ด้านการควบคุมคุณภาพ โดยตรวจสอบคุณภาพของวัตถุดิบ คือ ข้าวเหนียวหัก, ข้าวเจ้าหัก, แป้งโมดิฟายด์ และน้ำตาลรีไฟน์ และร่วมตรวจสอบคุณภาพแป้งส่งออกกับเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่น นอกจากนี้ให้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานด้านระบบบำบัดน้ำเสีย โดยศึกษา ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับระบบบำบัดน้ำเสียภายในโรงงานอุตสาหกรรม และตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำเสียในโรงงาน โดยตรวจค่า BOD และ COD

การตรวจสอบคุณภาพของวัตถุดิบประเภทข้าวเจ้าและข้าวเหนียวหัก

- การวัดความชื้นของเมล็ดข้าว
- การวัดความขาวของเมล็ดข้าว
- การวัดความขาวของแป้งนี้่ง โดยชั่งข้าวมาพอประมาณ แช่วในน้ำสะอาดสักครู่ แล้วจึงผสมน้ำ นำไปปั่นจนได้เม็ดข้าวละเอียดเป็นน้ำแป้ง นำมาบีบอัดจนได้ก้อนแป้ง นำก้อนแป้งมาผสมกับน้ำในอัตราส่วนที่ปั้นเป็นก้อนได้ นำไปนึ่งจนก้อนแป้งสุก แล้ววัดขนาด ปล่อยให้เย็น แล้ววัดค่าความขาวโดย
  - กลิ่นของแป้ง ตรวจจากแป้งขณะปั้นก้อนหนึ่ง และหลังนึ่ง ตัดสินและระบุกลิ่นแป้งโดยอาศัยประสบการณ์
  - รสชาติ ตรวจจากแป้งหลังนึ่งโดยการชิมรส แล้วตัดสินและระบุโดยอาศัยประสบการณ์
  - สิ่งเจือปนและจุดดำ ตรวจดูว่ามีสิ่งเจือปนมากับข้าวหรือไม่ และมีจุดดำในก้อนแป้งก้อนหนึ่งหรือไม่

การตรวจสอบคุณภาพของวัตถุดิบประเภทแป้งโมดิฟายด์

- การวัดความชื้นของแป้งผ่ง ทำการวัดค่าความชื้นตามเวลาและอุณหภูมิที่ได้มีการตั้งไว้
- การวัดความขาวผ่งของแป้ง
- การวัดความขาวนี้่งของแป้ง โดยใช้แป้งผ่งพอประมาณผสมกับน้ำปั้นเป็นก้อนแป้งแล้วนึ่ง วัดขนาด ปล่อยให้เย็นแล้ววัดความขาว
  - กลิ่นของแป้ง ตรวจสอบโดยผสมแป้งกับน้ำร้อนเพื่อให้กลิ่นของแป้งระเหยขึ้นมา ตัดสินและระบุโดยอาศัยประสบการณ์
  - รสชาติ ตรวจจากแป้งหลังนึ่งโดยการชิมรส แล้วตัดสินและระบุโดยอาศัยประสบการณ์
  - สิ่งเจือปนและจุดดำ ตรวจดูว่ามีสิ่งเจือปนหรือจุดดำในแป้งผ่งและในก้อนแป้งก้อนหนึ่งหรือไม่
  - ขนาดของเม็ดแป้ง

การตรวจสอบคุณภาพของวัตถุดิบประเภทน้ำตาลรีไฟน์

- ความขาวของน้ำตาลรีไฟน์
- กลิ่น, รสชาติ, สิ่งเจือปน และจุดดำจะตรวจสอบโดยอาศัยประสบการณ์
- ขนาดของเม็ดน้ำตาล

การตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์แป้งข้าวเหนียว, แป้งข้าวเจ้า, แป้งข้าวเหนียวผสมแป้งโมดิฟายด์ และแป้งข้าวเหนียวผสมน้ำตาล

- การวัดความขาวผงของแป้งข้าวเหนียว, แป้งข้าวเจ้า, แป้งข้าวเหนียวผสมแป้งโมดิฟายด์ และแป้งข้าวเหนียวผสมน้ำตาล
- การวัดความขาวนึ่งและขนาดของแป้งนึ่งของแป้งข้าวเหนียว, แป้งข้าวเจ้า, แป้งข้าวเหนียวผสมแป้งโมดิฟายด์ และแป้งข้าวเหนียวผสมน้ำตาล
- กลิ่น, รสชาติ, สิ่งเจือปน และจุดดำ ตรวจสอบโดยอาศัยประสบการณ์
- ขนาดของเม็ดน้ำตาล
- ในกรณีของแป้งข้าวเหนียวผสมน้ำตาล จะต้องตรวจหา%น้ำตาลที่ใช้ผสมก่อน เริ่มจากการร่อนเพื่อแยกแป้งกับน้ำตาลออกจากกัน โดยจะใช้ตะแกรงที่มี mesh number 100 ส่วนที่ค้างอยู่บนตะแกรงนี้คือน้ำตาลซึ่งปริมาณของน้ำตาลต้องไม่เกินที่กำหนด และส่วนที่ผ่านตะแกรงนี้คือแป้ง นำแป้งที่ได้ไปตรวจสอบความชื้น, ความขาวผงและความขาวนึ่ง, ขนาดของแป้งนึ่ง, กลิ่น, รสชาติ, สิ่งเจือปนและจุดดำ รวมทั้งขนาดของเม็ดแป้งโดยใช้วิธีและขั้นตอนเช่นเดียวกับการตรวจวัดแป้งข้าวเหนียว

การตรวจสอบแป้งอัด

- ตรวจสอบความขาวนึ่ง, กลิ่น, สิ่งเจือปนและจุดดำ

การตรวจสอบคุณภาพแป้งที่ส่งออกพร้อมกับเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่น

เริ่มจากการชักตัวอย่างจากภาชนะที่ใช้บรรจุแป้งคือ ถุงกระดาษและถุงจัมโบ้

1. ในการชักตัวอย่างจากถุงกระดาษ จะชักตัวอย่างจำนวน 2 ถุงจาก 1 พาเลต (50 ถุง) โดยทำการสุ่มเลือกถุงที่ใช้เป็นตัวอย่าง กรีดถุงตัวอย่าง ตักตัวอย่างแป้งพอประมาณใส่ในถุงพลาสติกที่มีการเขียนรหัสกำกับไว้แล้ว จึงปิดรอยกรีดด้วยเทปกาวและเขียนรหัสกำกับไว้
2. ในการชักถุงตัวอย่างจากถุงจัมโบ้ ชักตัวอย่าง 1 ครั้งต่อ 1 ถุง โดยใช้กระบอกลำหรับชักตัวอย่างที่สามารถเปิดปิดได้ เลือกรับบริเวณที่จะสุ่มแล้วแทงลงไปจนสุด ทำการหมุนปิด แล้วนำไปใส่ในถุงพลาสติกที่มีขนาดยาวพอดีกับกระบอกลำดับเพื่อเปิดเพื่อให้แป้งหล่นลงมา แล้วจึงถ่ายแป้งใส่ในถุงพลาสติกที่มีการเขียนรหัสกำกับไว้ และปิดเทปกาวบริเวณด้านข้างถุงพร้อมเขียนรหัสกำกับ

- การวัดความขาวนึ่งและขนาดของแป้งนึ่ง
- การหา%แป้งหยาบ จะใช้วิธีการร่อนด้วยตะแกรงขนาด #120 แล้วชั่งน้ำหนักที่ค้างอยู่บนตะแกรงพร้อมกับจุดดำและสิ่งเจือปนในแป้งด้วย

การตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำทิ้ง

- การวัดอัตราการไหลของปริมาณน้ำทิ้งที่ได้จากการกระบวนการผลิต โดยนำโคมไปลอยน้ำในระยะทางที่กำหนด จับเวลาตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงจุดสุดท้าย
- การวิเคราะห์ค่า BOD โดยใช้วิธี Winkler method เตรียมน้ำทิ้งเจือจางนำไปเป่าอากาศเพื่อให้ DO อิ่มตัว ถ่ายใส่ขวด BOD ที่มีตัวอย่างน้ำเสียอยู่ ทำการวัดค่า DO วันที่ 0 และ 5 ในการวัดค่า DO โดยเติม $MnSO_4$ และ alkali - iodide - azide ในอัตราส่วน 1 : 1 ลงในขวด BOD ผสมให้เข้ากัน ทิ้งให้ตกตะกอน เติมน้ำ

กรด H_2SO_4 เขย่าให้ตะกอนละลายหมด ไทเทรตกับสารละลายมาตรฐาน Sodium thioisulfate จนได้สีเหลืองอ่อน เติมน้ำแบ่งเล็กน้อยแล้วไทเทรตต่อจนสีน้ำเงินหายไป

- การวิเคราะห์ค่า COD ถูกวัดในรูปของปริมาณ Potassium dichromate ที่หายไปในระหว่างการทำ reflux เป็นเวลา 2 ชม. โดยนำน้ำตัวอย่างจะถูกต้มจนเดือดในสารละลาย 50 % H_2SO_4 และมี $AgSO_4$ เป็นตัวเร่งปฏิกิริยา สารอินทรีย์จะถูกออกซิไดซ์เป็น CO_2 , H_2O , H_3PO_4 , SO_4^{2-} และอื่นๆ หลังจากย่อยสารอินทรีย์ด้วย Dichromate แล้วต้องหาความเข้มข้นของ Dichromate ที่เหลืออยู่ โดยใช้ Fe^{2+} เป็น reducing agent ในการทำไทเทรตกับ Dichromate จุดสุดท้ายของการไทเทรตด้วย Fe^{2+} กับ Dichromate จะถูกหาด้วยสีของ Ferroin indicator เมื่อถึงจุดสุดท้ายของการไทเทรต สาร Dichromate (สีส้ม) ถูกเปลี่ยนไปเป็น Cr^{3+} (สีเขียว)หมด ซึ่ง Fe^{2+} อิสระจะทำปฏิกิริยาเชิงซ้อนกับ Ferroin ได้สีน้ำตาลแดง

ระบบบำบัดน้ำเสียในโรงงานอุตสาหกรรม

บทนำ

ในปัจจุบันการบำบัดน้ำเสียในโรงงานอุตสาหกรรมมีความจำเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงงานอุตสาหกรรมอาหาร เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดน้ำเสียในปริมาณมาก และเป็นน้ำเสียที่มี BOD และ COD สูง จากข้อกำหนดของกฎหมายน้ำทิ้งต้องมีการบำบัดน้ำเสียให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ก่อนปล่อยออกจากโรงงาน ระบบบำบัดน้ำเสียที่ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมมีหลายระบบ การเลือกใช้ขึ้นอยู่กับประเภทของโรงงานอุตสาหกรรม ในบริษัทเอนเนอรัล ฟู้ด โปรดักส์ จำกัด ซึ่งเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตแป้งข้าวเหนียวและแป้งข้าวเจ้า ซึ่งเป็นสารอินทรีย์ที่ย่อยสลายได้ง่าย มีระบบบำบัดน้ำเสียเป็นแบบบ่อเติมอากาศและบ่อกลางแจ้ง แต่การบำบัดน้ำเสียด้วยระบบดังกล่าวนี้ยังเกิดปัญหาในเรื่องกลิ่นเหม็น โดยปกติน้ำเสียจากโรงงานแป้งมีค่า BOD และ COD สูง จึงต้องการทราบถึงคุณสมบัติของน้ำเสียที่ได้รับการบำบัดแล้ว จึงนำไปวิเคราะห์หาค่า BOD และ COD เพื่อใช้วัดประสิทธิภาพของระบบบำบัดน้ำเสียภายในโรงงาน อีกทั้งยังต้องการข้อมูลเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสีย จึงได้มีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลการบำบัดน้ำเสียในโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียต่อไป

ความหมายของน้ำเสียและน้ำทิ้ง

น้ำเสีย (wastewater) หมายถึง น้ำที่ผ่านการใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ จากบ้านเรือน และจากโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ น้ำเสียเหล่านี้จะประกอบไปด้วยสารอินทรีย์ สารอนินทรีย์และสิ่งมีชีวิตขนาดเล็ก เมื่อสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ มีการเจริญเติบโตเป็นจำนวนมากขึ้น จะทำให้คุณภาพของน้ำเสื่อมลงไปจนไม่สามารถที่จะใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดอันตรายและความเสียหายต่อสิ่งมีชีวิตที่อาศัยปะปนอยู่ในน้ำ สุขภาพอนามัยและทรัพย์สินของมนุษย์

น้ำทิ้ง (treated water) หมายถึง น้ำที่ปล่อยออกจากอาคารบ้านเรือน สถานประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งมีคุณสมบัติเหมาะสม และสามารถปล่อยลงสู่แหล่งน้ำที่อยู่ใกล้เคียงได้ เพราะเป็นน้ำเสียที่ผ่านการบำบัดมาแล้วในระดับหนึ่ง จนมีคุณภาพที่ดีและผ่านการตรวจจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานทางนี้ และได้รับอนุญาตให้ปล่อยลงแหล่งรับน้ำตามธรรมชาติได้

ประเภทของน้ำเสีย

สามารถแบ่งน้ำเสียออกได้ 3 ประเภทตามแหล่งกำเนิดของน้ำเสียดังนี้

1. น้ำเสียจากแหล่งชุมชน (Domestic wastewater) ซึ่งอาจจะเรียกว่าน้ำโสโครก (Sewage) หมายถึงน้ำเสียที่มาจากแหล่งชุมชนหรือจากบ้านเรือน มลสารที่มักพบเห็นในน้ำเสียประเภทนี้มักเป็นสารอินทรีย์
2. น้ำเสียจากการเกษตรกรรม (Agricultural wastewater) หมายถึงน้ำเสียที่มาจากการทำเกษตรกรรม กสิกรรม เป็นต้น มลสารที่พบเห็นในแหล่งน้ำประเภทนี้มีทั้งสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์
3. น้ำเสียจากอุตสาหกรรม (Industrial wastewater) หมายถึง น้ำเสียที่มาจากกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น

ภายในโรงงานอุตสาหกรรม ประกอบไปด้วยสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์ เพียงอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้ง 2 อย่าง ขึ้นอยู่กับลักษณะและชนิดของโรงงานอุตสาหกรรมนั้นๆ

คุณลักษณะของน้ำเสีย มีอยู่ 3 ลักษณะคือ

1. **คุณลักษณะทางกายภาพ** (Physical characteristics) เป็นคุณลักษณะของน้ำที่ทราบได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งหกของมนุษย์ คุณสมบัติด้านนี้ได้แก่ สี กลิ่นและรส ความขุ่น อุณหภูมิ สภาพการนำไฟฟ้าและของแข็ง

- สี สีที่เกิดขึ้นในน้ำตามธรรมชาติหรือน้ำทั่วไป ส่วนใหญ่เกิดจากพืชหรือใบไม้ที่เน่าเปื่อย มักมีสีเขียว สีที่เกิดขึ้นแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. สีจริง (True color) เป็นสีที่เกิดจากการละลายของสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์ สีชนิดนี้ไม่สามารถแยกออกได้โดยการตกตะกอน การกรอง การหมุนเหวี่ยง

2. สีปรากฏ (Apparent color) เป็นสีที่เกิดจากเศษดิน เศษหญ้า เศษแร่ธาตุต่างๆที่ไม่ละลายน้ำ เป็นต้น สีแบบนี้อาจมีสีแดง สีน้ำตาล สีเทา เป็นต้น สีชนิดสามารถแยกออกได้โดยการตกตะกอน การกรอง การหมุนเหวี่ยง

น้ำเสียที่มีสีดำจะเป็นตัวขวางกั้น แสงแดด หรือแสงสว่างไม่ให้ส่องลงใต้น้ำ ทำให้พืชและสิ่งมีชีวิตอื่นที่ยังอาศัยอยู่ใต้น้ำในระดับที่ลึก ซึ่งแสงสว่างส่องลงไปไม่ถึงหยุดการเจริญเติบโตหรือตายได้ การตรวจวัดสีของน้ำสามารถทำได้โดยการเปรียบเทียบกับสารละลายมาตรฐานที่ทราบระดับความเข้มข้น

- กลิ่นและรส กลิ่นและรสที่เกิดขึ้นในน้ำมีสาเหตุมาจาก จุลินทรีย์ ก๊าซ การเน่าเปื่อยของสารอินทรีย์ในน้ำซึ่งขาดออกซิเจน น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม สารอนินทรีย์บางชนิดที่ละลายน้ำได้ ผลของการเติมสารเคมี

- อุณหภูมิ เมื่ออุณหภูมิเพิ่มขึ้น กลิ่นและรสจะมีความรุนแรงมากขึ้น เพราะปฏิกิริยาการย่อยสลายสารอินทรีย์มีค่ามากขึ้น

- ความขุ่น มักเกิดจากการละลายของสารแขวนลอยต่างๆ ที่อยู่ในน้ำเสีย เช่น ดิน ตะกอน สารอินทรีย์ สารอนินทรีย์ แผลงตอน และสิ่งมีชีวิตเล็กๆ เป็นต้น การวัดความขุ่นเป็นการวัดความเข้มของแสงที่สามารถส่องผ่านลงไปใต้อ่างน้ำได้ วิธีการวัดความขุ่นทำได้โดยใช้ วิธีเนฟฟีโลเมตริก หรือ Jackson candle turbidimeter

- ของแข็ง หมายถึงสารทุกอย่างที่อยู่ในน้ำหรือน้ำเสีย ยกเว้นน้ำ ของแข็งที่หาได้จะมีทั้งสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์ การหาปริมาณของแข็งใช้วิธีการวิเคราะห์น้ำหนัก

- สภาพการนำไฟฟ้า เป็นตัวเลขที่บอกให้ทราบถึงความสามารถในการนำไฟฟ้า จะมีค่ามากหรือน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความเข้มข้นทั้งหมดของสารที่มีประจุ ซึ่งละลายอยู่ในน้ำตัวอย่าง และอุณหภูมิขณะที่ทำการวัด นอกจากนี้ยังขึ้นกับชนิด ความเข้มข้น และจำนวนประจุของสารที่มีประจุ สารละลายที่มีประสิทธิภาพในการนำกระแสไฟฟ้าได้ดี มักอยู่ในสารประกอบอนินทรีย์ของกรด ด่าง และเกลือ ตามลำดับ

2. **คุณสมบัติทางเคมี** เป็นคุณสมบัติที่ทราบได้โดยวิธีการทางเคมี น้ำเสียจะประกอบไปด้วยสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์ในอัตราส่วน 1 : 1 ดังนั้นคุณสมบัติทางเคมีจึงแยกได้ 2 ลักษณะตามองค์ประกอบของสารที่ละลายอยู่ในน้ำเสีย

1. สารอนินทรีย์ (Organic substance) คุณสมบัติทางเคมีที่สำคัญของน้ำเสียที่เกิดจากสารอนินทรีย์ ได้แก่ ค่าความเป็นกรดเป็นด่าง (ค่า pH) ความเป็นด่าง กรดอินทรีย์ ความกระด้าง และสภาพการนำไฟฟ้า

- ความเป็นกรดเป็นด่าง (ค่า pH) หมายถึง ค่าความเข้มข้นของไฮโดรเจนไอออน ซึ่งบอกให้ทราบว่ามีน้ำเสียในแหล่งนั้นเป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในน้ำเสียหรือไม่ การวัดค่าความเป็นกรดเป็นด่างมักใช้กระดาษ pH หรือ pH electrode หรือไตเตรตด้วยสารละลายมาตรฐาน

- ค่าความเป็นด่าง (Alkalinity) หมายถึง ค่าความเป็นบัฟเฟอร์ของน้ำเสียนั้นๆ สามารถที่จะสะเทินกรดหรือด่างได้มากน้อยเพียงใด ค่าความเป็นด่างมักเกิดจากอิออนไฮดรอกไซด์ (OH⁻) คาร์บอเนต (CO₃²⁻) และไบคาร์บอเนต (HCO₃⁻) ของธาตุแคลเซียม แมกนีเซียม โพแทสเซียม หรือแอมโมเนีย โดยทั่วไปมักมาจากแคลเซียมไบคาร์บอเนต (Ca (HCO₃)₂) แมกนีเซียมไบคาร์บอเนต (Mg (HCO₃)₂)

- คลอไรด์ (Chlorides) ปริมาณคลอไรด์สามารถใช้บ่งบอกให้ทราบถึงความสกปรกของน้ำเสียว่ามีมากหรือน้อย วิธีวัดปริมาณคลอไรด์ทำได้หลายวิธี เช่น วิธี Mohr ใช้ AgNO₃ เป็นตัวทำปฏิกิริยาและใช้ K₂CrO₄ เป็นอินดิเคเตอร์ วิธี Mercuric nitrate ซึ่งใช้ Mercuric nitrate เป็น titrant และ ใช้ diphenylcarbazone เป็นอินดิเคเตอร์

- ก๊าซ (Gases) ก๊าซที่พบเห็นอยู่บ่อยๆ ในน้ำเสียมักเป็น ก๊าซไนโตรเจน ออกซิเจน คาร์บอนไดออกไซด์ และก๊าซมีเทน ก๊าซออกซิเจนเป็นก๊าซที่มีความสำคัญมากต่อจุลินทรีย์ที่ต้องการออกซิเจน การละลายออกซิเจนในน้ำขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น อุณหภูมิ ความดัน และความเข้มข้นของเกลือคลอไรด์ที่ละลายอยู่ในน้ำ

- ไนโตรเจน (Nitrogen) ธาตุไนโตรเจนเป็นธาตุหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของพวกโปรติสดัว และพืช ธาตุไนโตรเจนในธรรมชาติมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ

1. ไดไนโตรเจน (N₂)
2. แอมโมเนีย (NH₃) แอมโมเนียม (NH₄⁺) ไนเตรท (NO₃⁻) และไนไตรต์ (NO₂⁻)
3. สารอินทรีย์ไนโตรเจน (organic nitrogen) ซึ่งแยกได้ 2 ประเภทตามลักษณะของการละลายน้ำ คือ
  - 1.1 สารอินทรีย์ไนโตรเจนที่ละลายน้ำได้ เช่น กรดยูเรีย กรดอะมิโน เป็นต้น
  - 1.2 พวกแบคทีเรีย phytoplankton และ zooplankton

ในระบบบำบัดน้ำเสียแบบชีวภาพมีการวัดค่าปริมาณของธาตุไนโตรเจนเพื่อให้มีค่าไนโตรเจนอยู่ในอัตราส่วนที่เหมาะสม ถ้ามีค่าไม่เหมาะสมจะต้องทำการเติมสารไนโตรเจนลงไป และถ้ามีปริมาณไนโตรเจนมากเกินไปควรมีการกำจัดหรือลดปริมาณเสียก่อนที่จะทำการบำบัดต่อไป เพราะจะทำให้เกิดปัญหา เช่น สาหร่ายมีการเจริญเติบโตมากเกินไป การวัดค่าไนโตรเจนมีหลายวิธี ได้แก่ วิธี colorimeter ซึ่งใช้ในการวัดค่าแอมโมเนีย วิธี Nesslerization ซึ่งใช้ในการวัดค่าไนเตรท วิธี Diazotization ซึ่งใช้ในการวัดไนไตรท์ และวิธี Kjeldahl ซึ่งใช้ในการวัดค่าสารอินทรีย์ไนโตรเจน

- ฟอสฟอรัส (Phosphorus) เป็นธาตุที่มีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์และยังเป็นธาตุที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งในการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ต่างๆ นอกเหนือไปจากธาตุไนโตรเจน ประโยชน์ของธาตุฟอสฟอรัส ได้แก่ การนำฟอสเฟตมาใช้ในกระบวนการบำบัดน้ำเสีย เช่น เพื่อป้องกันการตกตะกอนของแคลเซียมคาร์บอเนต (CaCO₃) ส่วนโทษของธาตุฟอสฟอรัส คือ จะไปกระตุ้นการเจริญเติบโตของพืชน้ำ และทำให้สาหร่ายสีเขียวเจริญได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเรียกว่า Algae bloom or Eutrophication ทำให้แหล่งน้ำนั้นมีความสกปรกเน่าเสีย

- โลหะหนัก (Heavy metal) สารเหล่านี้ได้แก่ นิกเกิล แมงกานีส เป็นต้น ธาตุเหล่านี้ก็จัดได้ว่าเป็นธาตุที่มีความจำเป็นต่อการเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิต ถ้าขาดธาตุเหล่านี้จะทำให้พวกแบคทีเรียหยุดการเจริญเติบโตหรือมีการเจริญเติบโตไม่ดีเท่าที่ควร แต่ถ้ามากเกินไปจะเป็นพิษร้ายแรงต่อสิ่งมีชีวิตในน้ำ

2. สารอินทรีย์ สารอินทรีย์ประเภทคาร์โบไฮเดรต และโปรตีน เป็นสารอินทรีย์ที่จุลินทรีย์สามารถย่อยสลายได้ง่าย ส่วนสารอินทรีย์ประเภทไขมันและน้ำมันมีเสถียรภาพค่อนข้างมาก การย่อยสลายทางชีวเคมีเกิดขึ้นได้ยากและใช้เวลานาน

ปริมาณสารอินทรีย์ในน้ำเสียอาจใช้วิธีการหาค่า Volatile solids (VS) ซึ่งเป็นวิธีการวัดค่าที่ให้ค่าออกมาไม่ละเอียดมากนัก วิธีการวัดที่ให้ค่าละเอียดยิ่งขึ้น ได้แก่ บีโอดี (Biochemical Oxygen Demand : BOD_5) ซีโอดี (Chemical Oxygen Demand : COD) ทีโอดี (Total Oxygen Demand : TOD) ทีเอชโอดี (Theoretical Oxygen Demand : ThOD) ทีโอซี (Total Oxygen Carbon : TOC) ดีโอ (Dissolved Oxygen : DO) และปริมาณกรดอินทรีย์ (Organic acids)

- บีโอดี (BOD_5) หมายถึงปริมาณความต้องการออกซิเจนที่จุลินทรีย์ต้องการ เพื่อให้ในการย่อยสลายสารอินทรีย์ ที่อุณหภูมิ $20^\circ C$ เป็นเวลานาน 5 วัน ค่าบีโอดีจะขึ้นกับระยะเวลาเป็นสำคัญ หากต้องการให้สารอินทรีย์ถูกย่อยสลายได้เกือบ 100% ต้องใช้เวลานานถึง 20 วัน

- ซีโอดี (COD) หมายถึง ปริมาณการใช้ออกซิเจนทั้งหมดเพื่อใช้ในการออกซิไดซ์สารอินทรีย์ที่มีอยู่ในน้ำเสีย โดยปกติค่าซีโอดีมีค่ามากกว่าค่าบีโอดี เพราะปริมาณของสารที่ถูกออกซิไดซ์ทางเคมีมักมีค่าที่สูงกว่าปริมาณการย่อยสลายโดยจุลินทรีย์

- ทีโอดี (TOD) หมายถึง ปริมาณออกซิเจนที่ใช้ในการเผาผลาญสารอินทรีย์ในน้ำเสีย สารอินทรีย์จะเกิดการเปลี่ยนไปเป็นสารประกอบที่คงตัว (Stable substance) การหาค่าทีโอดีสามารถหาค่าได้ภายใน 3 นาที โดยการนำเอาสารอินทรีย์ไปทำปฏิกิริยากับออกซิเจนในห้องสันดาป โดยมีแพลตินัม เป็นตัวเร่งปฏิกิริยา ซึ่งจัดได้ว่าเป็นวิธีการที่ประหยัดเวลา และให้ความถูกต้องมากกว่าการหาค่าบีโอดีและซีโอดี แต่อย่างไรก็ตามวิธีการนี้ต้องอาศัยเครื่องมือที่มีราคาค่อนข้างแพงมาก

- ทีเอชโอดี (ThOD) หมายถึง ปริมาณออกซิเจนที่คำนวณจากสมการเคมีระหว่างออกซิเจนกับสารอินทรีย์ในน้ำเสีย ซึ่งต้องทราบสูตรตัวอย่างน้ำเสีย

- ทีโอซี (TOC) หมายถึง การออกซิไดซ์คาร์บอนในสารอินทรีย์ให้เปลี่ยนสภาพไปเป็นก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ การหาค่าปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ทำได้โดยการใช้สารละลายโปตัสเซียมไฮดรอกไซด์หรืออาจจะใช้เครื่อง Infrared โดยทั่วไปค่าทีโอซีมีค่าน้อยกว่าค่าทีเอชโอดีเพียงเล็กน้อย เนื่องจากสารอินทรีย์บางชนิดไม่ทำปฏิกิริยากับออกซิเจน อย่างไรก็ตามการหาค่าทีโอซีนิยมกันมากกว่าการหาค่าทีเอชโอดี เพราะมีค่าใช้จ่ายใกล้เคียงกับค่าบีโอดี

- ดีโอ (DO) หมายถึง ปริมาณออกซิเจนที่ละลายอยู่ในน้ำ ซึ่งขึ้นอยู่กับความดันบรรยากาศและอุณหภูมิ ค่าดีโอเป็นค่าที่มักใช้ในการควบคุมระบบบำบัดแบบที่มีการใช้ออกซิเจน ประโยชน์ของค่าดีโอคือ ทำให้ทราบถึงประสิทธิภาพของถังเติมอากาศ ประสิทธิภาพการกำจัดสารอินทรีย์ ความสามารถในการตกตะกอนของสลัดจ์ในถังตกตะกอน การหาค่าดีโอทำได้หลายวิธี ได้แก่ Wrinkle method วิธี Rideal - stewart modification of the wrinkle method เป็นต้น

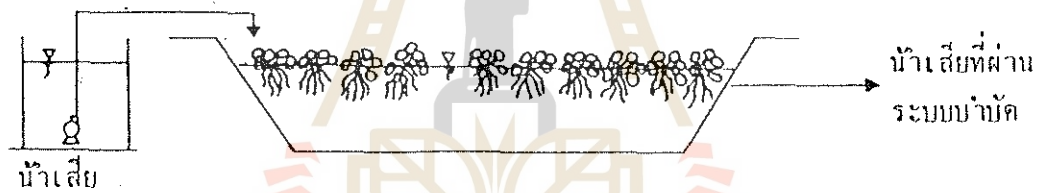
3. คุณลักษณะทางชีววิทยา (Biological characteristic) ลักษณะทางชีววิทยาของน้ำเสีย ได้แก่ จุลินทรีย์ที่มีขนาดเล็กซึ่งไม่อาจมองเห็นด้วยตาเปล่าได้ต้องอาศัยกล้องจุลทรรศน์ จุลินทรีย์จะทำกรย่อยสลายสารอินทรีย์ที่อยู่ในน้ำให้กลายเป็นพลังงาน ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ น้ำ และสารอื่นๆ

ระบบบำบัดน้ำเสียที่ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรม

1. วิธีใช้ผักตบชวา (Water Hyacinth : WH)

วิธีนี้เป็นวิธีบำบัดน้ำเสียโดยวิธีธรรมชาติ ผักตบชวาเจริญเติบโตได้ดีในน้ำเสียใหม่หรือน้ำเสียที่ผ่านระบบบำบัดโดยวิธีอื่นแล้ว ผักตบชวาสามารถบำบัดน้ำโสโครกทำให้อินทรีย์สารที่วัดมีค่าบีโอดีลดลง รวมไปถึงตะกอนของแข็ง สารจำเป็นอื่นๆ และรวมไปถึงสารพวกโลหะหนักด้วย ผักตบชวามักจะปลูกในบ่อหรือบึงขนาดใหญ่โดยผ่านน้ำเสียไปในบ่อหรือบึงดังกล่าว ผักตบชวาที่เจริญงอกงามมากขึ้นและขยายตัวเจริญเติบโตเร็ว อาจนำขึ้นมาทำเป็นปุ๋ยหมัก หรืออาหารเสริมในดินได้ หรือใช้เป็นอาหารสัตว์ หรือใช้หมักในถังก๊าซชีวภาพได้

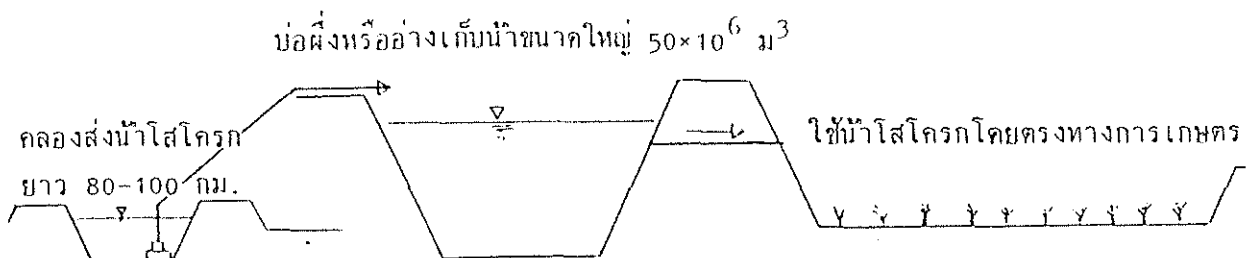
ผลการบำบัดน้ำเสียใหม่อาจมีประสิทธิภาพสูงถึง 97% ในรูปของ BOD₅ และกำจัดไนโตรเจนได้ 92% และฟอสฟอรัส 60% ผักตบชวาจะเจริญได้รวดเร็วที่อุณหภูมิสูงกว่า 21 °C หากต่ำกว่านี้จะโตช้าและผักตบชวาจะกลัวความเค็ม ผักตบชวาจะสามารถดูดสารโลหะหนักหรือสารพิษ เช่น อาร์เซนิก โคโรเนียม ทองแดง ปรีอท ตะกั่ว นิกเกิล และสังกะสี แต่การสะสมสารเหล่านี้ในผักตบชวามีผลเสียต่อการนำเอาผักตบชวาไปใช้ทำปุ๋ยหมักหรืออาหารสัตว์ด้วย แต่วิธีนี้มีข้อเสียคือต้องใช้ที่ดินมาก

รูปที่ 1 บ่อผักตบชวาที่ใช้ในการบำบัดน้ำเสีย (WH)

2. ระบบบำบัดน้ำเสียแบบคลองชลประทานของน้ำโสโครก (Sewage Irrigation : SI)

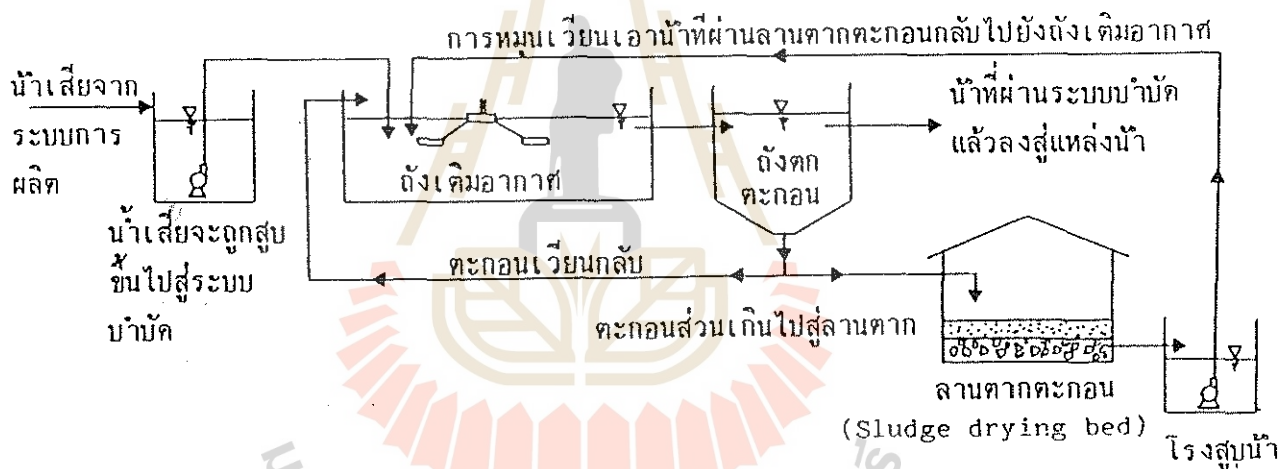
วิธีนี้จะมีการรวบรวมน้ำเสียทั้งหมดให้มาลงคูคลอง และส่งน้ำเสียไปเก็บในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่จากนั้นจะปล่อยเข้าสู่คลองชลประทาน เพื่อส่งไปให้เป็นน้ำใช้เพื่อการเกษตรกรรม ทำให้มีน้ำใช้ตลอดปีและมีปุ๋ยอินทรีย์เป็นผลพลอยได้

รูปที่ 2 ระบบบำบัดน้ำเสียแบบคลองชลประทานของน้ำโสโครก หรือ SI

3. ระบบ Activated sludge process (AS)

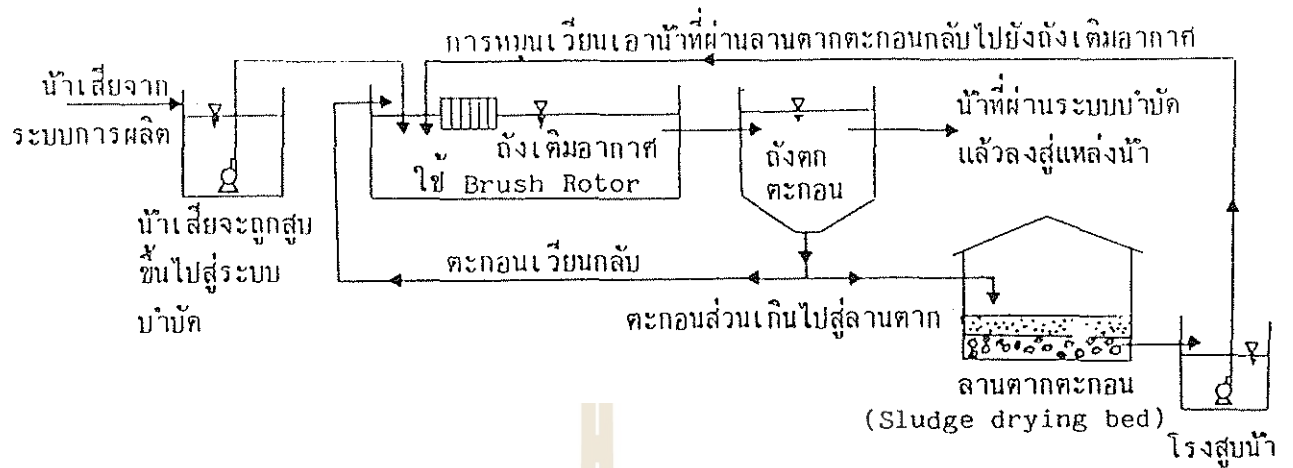
ระบบ AS เป็นระบบที่ประหยัดที่สุดในแหล่งชุมชนและต้องการที่ดินน้อยที่สุด แต่ระบบ AS อาจมีปัญหาตกตะกอนได้ยากที่เรียกว่า Sludge bulking แต่ก็สามารถแก้ไขได้ด้วยการออกแบบถังตกตะกอนให้มีขนาดความจุมากกว่า 5 ชม. วิธีนี้เป็นที่นิยมกันมาก ใช้ที่ดินน้อยเหมาะที่จะใช้กับโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่ได้จัดเตรียมที่ดินไว้แต่แรกเริ่ม และต้องมาสร้างระบบบำบัดในโอกาสต่อมา วิธีนี้ได้แก่ การปล่อยน้ำเสียไปเข้าถังเติมอากาศ ซึ่งอาจจะใช้วิธีเป่าฟองลม หรือใช้ใบพัดกวนเพื่อให้ฟองอากาศดีกระจายระบายนอกซิเจนให้น้ำ เพื่อให้เชื้อจุลินทรีย์ใช้ในการย่อยสลายอินทรีย์สารลง ระยะเวลาการเติมอากาศมักใช้เวลาประมาณ 6 – 12 ชม. ประสิทธิภาพในการบำบัดมักจะอยู่ในเกณฑ์สูงระหว่าง 95 – 99 % ตะกอนบางส่วนจะหมุนเวียนกลับมาที่ถังเติมอากาศ ตะกอนส่วนเกินจะนำไปกำจัดต่อไป และวิธีกำจัดตะกอนที่นิยมใช้กันมากในประเทศไทยได้แก่ ลานตากตะกอน (Sludge Drying Bed : SDB) ส่วนที่เป็นน้ำจะไหลออกทางด้านล่างของลานตากตะกอน ซึ่งก็จะนำกลับไปใช้เติมอากาศ มีข้อเสียคือ ดูแลยากจำเป็นต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้ในการกำจัดตะกอนที่เหมาะสม ค่าลงทุนค่อนข้างสูงเพราะระบบค่อนข้างซับซ้อน

รูปที่ 3 ระบบ Activated sludge process (AS)

4. ระบบคลองวงเวียน (Oxidation Ditch : OD)

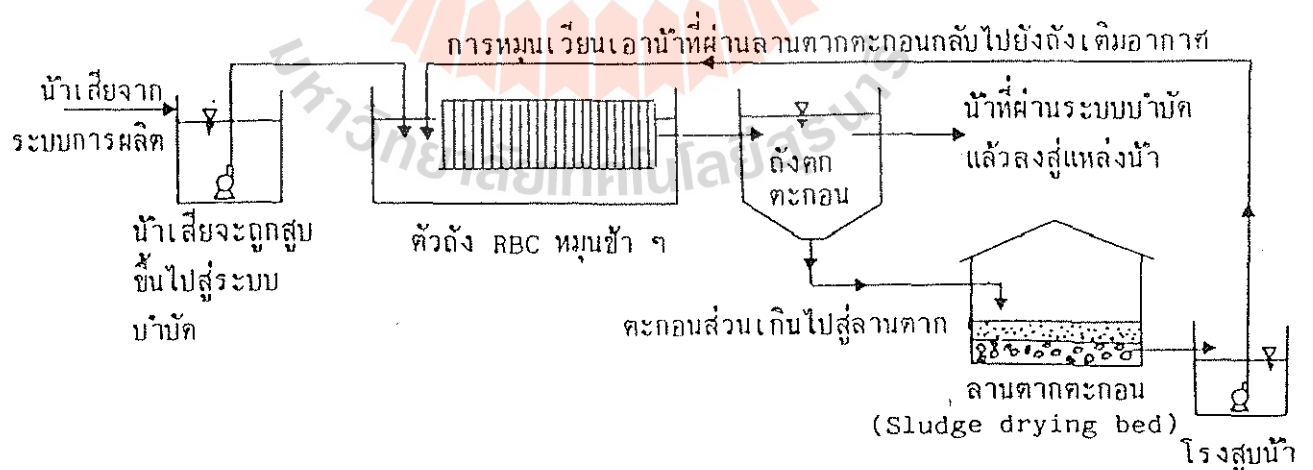
ระบบ OD นี้มีลักษณะที่คล้ายกับวิธี AS มากแต่ต่างกันที่เครื่องเติมอากาศคือ ระบบ OD จะใช้ brush rotor ปริมาตรคลองวงเวียนของระบบ OD นี้จะมีขนาดใหญ่และใช้พื้นที่มากกว่าระบบ AS แต่ความลึกน้อยกว่าระบบ AS ระบบ OD ใช้กันมากตามโรงพยาบาลต่างๆ เพราะออกแบบและควบคุมการก่อสร้างโดยกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข

รูปที่ 4 ระบบคลองวงเวียน (OD)

5. ระบบบำบัดแบบ Rotating Biological Contactor (RBC)

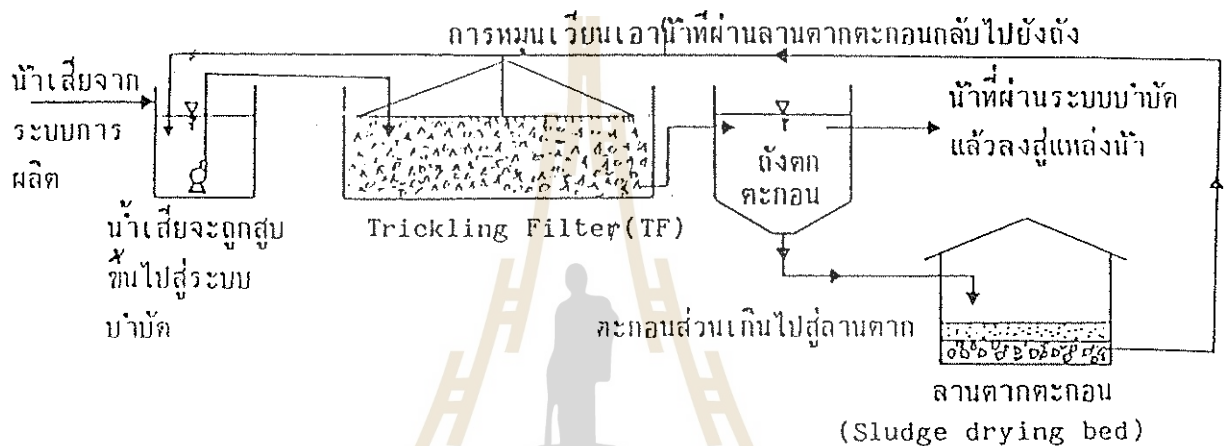
ระบบ RBC หรือที่เรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่า Biodisc มีลักษณะคล้ายกับวิธี AS หรือ OD แต่ต่างกันที่เครื่องเติมอากาศ คือ ระบบ RBC จะใช้แผ่นพลาสติกหมุนไปช้าๆ เพื่อวัักเอาน้ำเสียขึ้นไปสัมผัสกับอากาศและให้เชื้อจุลินทรีย์มาเกาะ เมื่อเชื้อจุลินทรีย์มาเกาะบนแผ่นเป็นจำนวนมากพอแล้ว จะสามารถทำลายอินทรีย์สารได้สูงราว 90 – 95 % ระบบ RBC นี้มีข้อแตกต่างจากระบบ AS และ OD คือไม่มีการหมุนเวียนตะกอนกลับมาอีก เนื่องจากไม่มีความจำเป็น เพราะเชื้อจุลินทรีย์นั้นได้เกาะอยู่บนแผ่นพลาสติกของ RBC อยู่แล้ว ตะกอนที่ตกในถังตกตะกอนจะถูกสูบไปสู่อ่างตากเพื่อกำจัดต่อไป แผ่น RBC ในเมืองไทยมักมีขนาดใหญ่ทำให้ยุ่งยากในการติดตั้ง เมื่อติดตั้งแล้วจะเอาออกมาซ่อมแซมได้ยากและมีราคาก่อสร้างค่อนข้างแพง

รูปที่ 5 ระบบบำบัดแบบ Rotating Biological Contactor (RBC)

6. ระบบแบบโปรยน้ำบนกองหิน (Tricking Filter : TF)

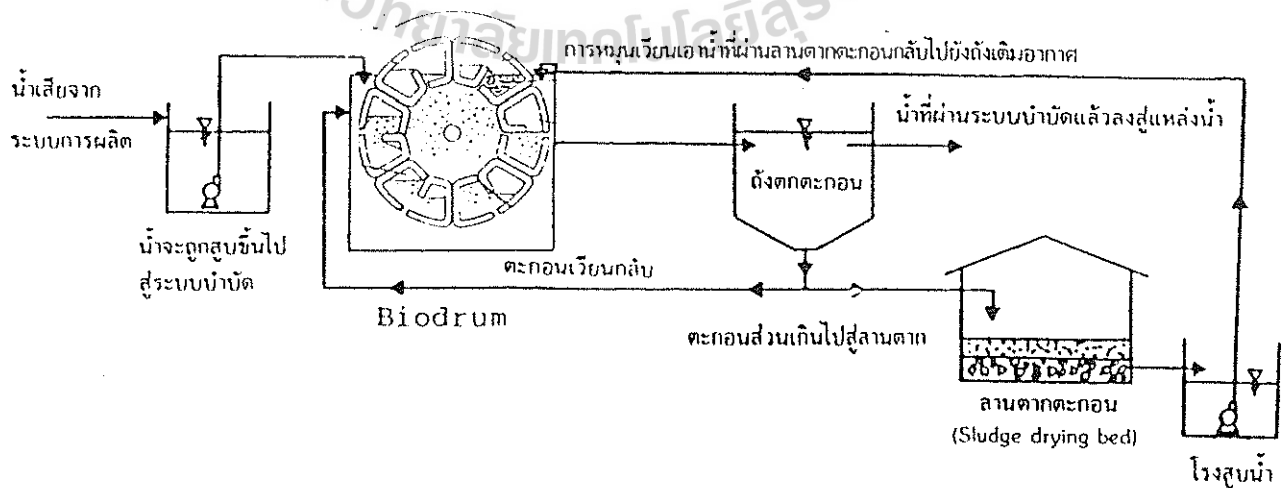
ระบบนี้เป็นวิธีโปรยน้ำเสียรอบๆ ไปบนกองหินจนทั่วผิวหน้า ซึ่งเป็นลูกกลมโดยเป็นถึงคอนกรีตล้อมรอบ อยู่โดยมีเส้นผ่านศูนย์กลางขนาด 5 – 50 เมตร ลึกประมาณ 2 เมตร ก้อนหินมีขนาด 0.5 – 1 นิ้ว และมีช่องระบายอากาศ ผิวหน้าของหินประมาณ 30 ซม. จะมีเชื้อจุลินทรีย์มากมายที่จะดูดซึมเอาอินทรีย์สารในน้ำเสียออกไปหมด แล้วกรองลงไป น้ำที่ผ่านชั้นจุลินทรีย์ที่ผิวหน้า เมื่อลงถึงพื้นล่างก็จะตกตะกอนในถังตกตะกอนชั้นสุดท้าย ระบบ TF นี้อาจไม่เหมาะในเมืองไทยเนื่องจากมีอากาศร้อน เชื้อจุลินทรีย์หรือ biomass อาจเกิดขึ้นมากจนเกิดอุดตันผิวหน้าชั้นกรองหิน น้ำเสียจะไหลล้นถัง TF ออกมาและต้องหมั่นทำความสะอาดหินอยู่เรื่อยๆ ซึ่งเป็นงานที่ยุ่งยาก

รูปที่ 6 ระบบแบบโปรยน้ำบนกองหิน (TF)

7. ระบบบำบัดแบบ Biodrum (B)

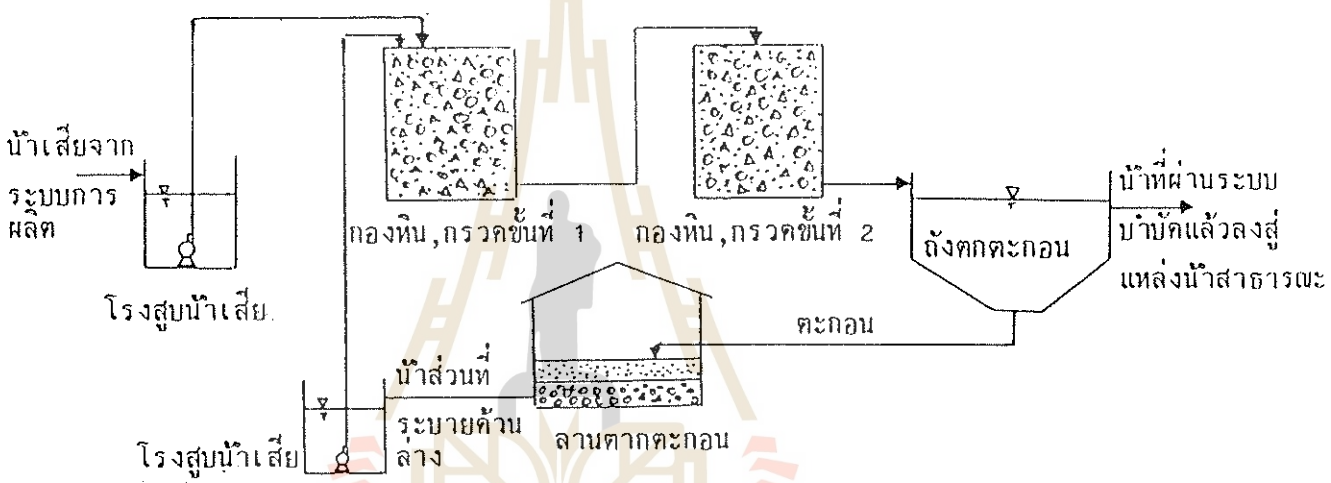
ระบบนี้ทำหน้าที่คล้ายระบบ AS และ TF แต่นำมาอยู่ระบบเดียวกัน ระบบนี้มีชื่อเรียกทางเชิงพาณิชย์ว่า " Stahlermatic System " ซึ่งมีประสิทธิภาพสูง ใช้ที่ดินน้อย การใช้ไฟฟ้าในการขับเคลื่อนระบบเติมอากาศก็ใช้ในเกณฑ์ต่ำ การเติมอากาศจะใช้ประมาณ 2 แรงแม้ต่อการจ่ายออกซิเจนประมาณ 70 กิโลกรัมต่อวัน

รูปที่ 7 ระบบบำบัดแบบ Biodrum (B)

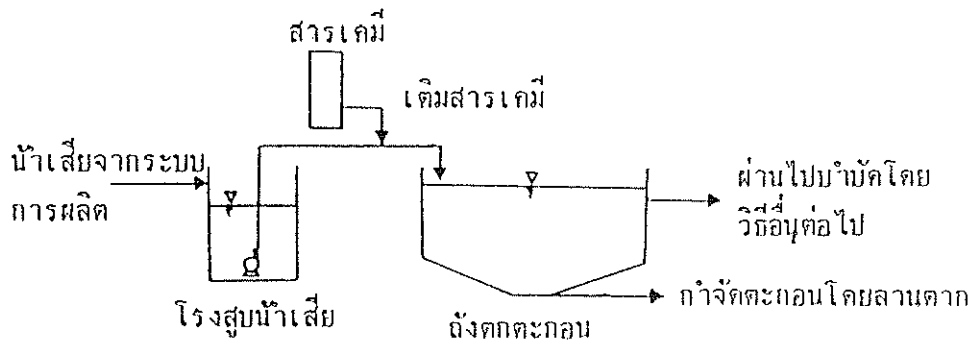
8. ระบบบำบัดแบบกรองไร้อากาศ (Anaerobic Filter : AF)

วิธีนี้เป็นการสูบน้ำเสียไปโปรยบนกองหิน กรวด พลาสติก ซึ่งอาจจะใช้ถังกรองเป็นชั้น 1 หรือ 2 ก็ได้ จากนั้นนำมาทำให้ตกตะกอนเพื่อแยกส่วใสให้ล้นออกไปลงแหล่งน้ำสาธารณะ แต่หากคุณภาพของน้ำที่ผ่านระบบบำบัดแล้วยังไม่เป็นที่พอใจก็อาจหมุนเวียนกลับมานกองหินใหม่อีกครั้ง ตะกอนที่เกิดขึ้นอาจนำไปกำจัดต่อโดยวิธีลานตากตะกอน กากแห้งบนลานตากก็อาจทยอยออกไปทำปุ๋ยต่อไป น้ำส่วนที่ผ่านการกรองบนชั้นทรายและกรวดบนลานตากสามารถสูบกลับไปเข้าสู่ระบบบำบัดได้อีก วิธีนี้อาจมีปัญหาตรงที่ถังกรองที่เป็นหินกรวด อาจเกิดการอุดตันได้ง่าย แต่วิธีนี้ใช้พลังงานน้อยและสามารถสร้างในที่ที่จำกัดได้ ระบบนี้มีการควบคุมอัตราไหลผ่านชั้นหินเป็น 1 - 7 แกลลอน / นาที - ฟุต² หรือ 40.7 ลิตร / นาที - เมตร² ความลึกของชั้นหินอยู่ระหว่าง 1 - 6 เมตร

รูปที่ 8 ระบบบำบัดแบบกรองไร้อากาศ (AF)

9. ระบบบำบัดแบบตกตะกอนโดยใช้สารเคมี (Chemical Treatment)

รูปที่ 9 ระบบบำบัดแบบตกตะกอนโดยใช้สารเคมี (Chemical Treatment)

วิธีนี้มีการใช้สารเคมีที่เหมาะสมกับสารโลหะหนักที่ต้องการให้ตกตะกอน เพื่อให้โลหะหนักแยกออกมา อาจจะนำกลับไปใช้ใหม่ได้โดยวิธีสกัด หรือที่เรียกว่า Clean Technology ซึ่งเป็นการหมุนเวียนเอาโลหะหนักมาใช้อีก การใช้วิธีนี้มักจะต้องนำน้ำเสียส่วนที่ล้นออกจากถังตกตะกอนไปบำบัดโดยวิธีทางชีววิทยาอีกชั้นหนึ่งก่อนจะปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ

10. ระบบบำบัดแบบบ่อกกลางแจ้ง (Stabilization Pond)

ระบบบำบัดแบบบ่อกกลางแจ้งเป็นวิธีที่ประหยัด และง่าย เพราะไม่ต้องการเครื่องมือเครื่องใช้ที่ยุ่งยาก พนักงานควบคุมไม่จำเป็นต้องมีความรู้สูง เป็นบ่อน้ำตื้นกว้างพอเพียงที่จะรับพลังงานจากแสงอาทิตย์ได้เต็มที่ โดยมีสาหร่ายที่เลี้ยงไว้ในสระจะสังเคราะห์แสงและปล่อยออกซิเจนออกมาเพื่อให้แบคทีเรียสังเคราะห์สารในน้ำ

ลักษณะของบ่อกกลางแจ้งจำแนกออกได้ดังนี้

1. บ่อหมัก (Anaerobic Ponds) มีความลึกประมาณ 3 – 4 เมตรใช้สำหรับรับน้ำเสียที่มี BOD สูง
2. บ่อผึ่ง (Facultative Ponds) ลึกประมาณ 1 – 2 เมตร ทางด้านบนของบ่อจะมีสภาพเป็นแบบมีออกซิเจน (Aerobic condition) ส่วนด้านล่างเป็นสภาพไร้ออกซิเจน (Anaerobic condition)
3. บ่อบ่ม (Maturation Ponds) โดยทั่วไปมีความลึก 1 เมตร ทำให้มีสภาพคล้ายกับบ่อกกลางแจ้งแบบผสม บ่อแบบนี้ใช้สำหรับรับน้ำที่ผ่านการบำบัดมาแล้ว เช่น ใช้น้ำจาก Facultative Ponds เพื่อประโยชน์ในการฟอกน้ำทิ้งให้สะอาดขึ้นก่อนระบายลงแหล่งน้ำธรรมชาติ น้ำทิ้งที่เข้าบ่อนี้จะมี BOD ต่ำ การเก็บกักไว้ประมาณ 7 – 10 วัน จะทำให้จุลินทรีย์ตายไป
4. บ่อกกลางแจ้งแบบใช้ออกซิเจน (High Rate Ponds) บ่อนี้มีความลึกเพียง 0.3 – 0.5 เมตร ปฏิกริยาในบ่อจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว บ่อมีความตื้นมาก แสงอาทิตย์จะส่องถึงก้นบ่อทำให้เกิด Algae bloom แล้วสาหร่ายจะคลายออกซิเจนออกมา

ข้อดีของระบบบำบัดแบบบ่อกกลางแจ้ง

1. ไม่ต้องการเครื่องเติมอากาศทำให้เงินลงทุนต่ำในด้านอุปกรณ์ และสูญเสียพลังงานน้อยที่สุด
2. ควบคุมได้ง่ายและไม่ต้องการผู้ที่มีความรู้พิเศษ
3. มีประสิทธิภาพสูง
4. ใช้สารเคมีน้อยกว่าระบบบำบัดอื่นๆ
5. เหมาะกับสภาพภูมิประเทศของประเทศไทย โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งร้อนและมีแสงแดดตลอดทั้งปี
6. สามารถปรับปรุงเป็นระบบเติมอากาศหรือระบบอื่นๆได้ ถ้าปริมาณน้ำเสียมีเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสียของระบบบ่อบำบัดน้ำเสีย มีดังนี้

1. ต้องใช้พื้นที่มาก ทำให้ไม่เหมาะสมที่จะสร้างในสถานที่ซึ่งที่ดินมีราคาสูง
2. น้ำที่ออกจากบ่อบำบัดน้ำเสียอาจมีสาหร่ายสีเขียว ซึ่งก่อปัญหาให้กับลำน้ำธรรมชาติ
3. ในกรณีที่มีบ่อหมักอาจเกิดกลิ่นเหม็นได้

กลไกต่างๆที่มีส่วนร่วมในการบำบัดน้ำเสีย

เมื่อน้ำเสียไหลเข้ามาในบ่อจะมีการตกตะกอนเกิดขึ้น ทำให้มีสลัดจ์เกิดขึ้นที่ก้นบ่อ ส่วนที่ไม่ตกตะกอนจะถูกย่อยสลายเป็น CO_2 , N และ P โดยปกติสลัดจ์ที่ก้นบ่อมีการย่อยสลายด้วยการหมักแบบไร้ออกซิเจน ถ้ามีออกซิเจนพอเพียงการย่อยสลายสลัดจ์จะเป็นการหมักแบบใช้ออกซิเจน การหมักแบบไร้ออกซิเจนทำให้สารอินทรีย์กลายเป็นก๊าซต่างๆ เช่น มีเทน, H_2S , CO_2 และจะมีเซลล์ใหม่เกิดขึ้นเมื่อมีแสงแดดและอาหารประกอบด้วยเวลาและอุณหภูมิที่ช่วยให้สาหร่ายสีเขียวเจริญเติบโตได้ดี สาหร่ายเหล่านี้จะใช้ก๊าซ CO_2 , N และ P ซึ่งเกิดจากการย่อยสลายสารอินทรีย์ในน้ำเสีย ในการขยายพันธุ์และสร้างออกซิเจนให้กับน้ำ แบคทีเรียจะต้องใช้ออกซิเจนที่สาหร่ายผลิตขึ้นในการหายใจ และย่อยสลายสารอินทรีย์ที่ละลายในน้ำเสีย ดังนั้นแบคทีเรียและสาหร่ายสีเขียวภายในบ่อบำบัดน้ำเสียจึงมีชีวิตร่วมกันและพึ่งพาอาศัยกัน ผลที่เกิดขึ้นได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของสารอินทรีย์ที่ไม่คงตัวให้กลายเป็นเซลล์ของสาหร่ายสีเขียว การสร้างและรักษาสภาวะแวดล้อมภายในบ่อให้เหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโตของแบคทีเรียและสาหร่ายสีเขียวเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อรักษาประชากรทั้งสองอย่างไม่ให้สูญพันธุ์ไปอย่างง่ายดาย ถ้าสภาวะแวดล้อมเกิดการเปลี่ยนแปลงก่อนที่แบคทีเรียและสาหร่ายสีเขียวมีความพร้อมในการเจริญเติบโต กระบวนการบำบัดความสกปรกจะไม่เกิดขึ้นตามที่ต้องการ

กระบวนการซึ่งมีส่วนร่วมในการบำบัดน้ำเสียมีดังนี้

- การตกตะกอน
- การใช้ออกซิโดรฟ์ภายใต้สภาพมีอากาศ
- การเติมอากาศจากบรรยากาศ
- การสังเคราะห์แสง
- การหมักแบบไร้ออกซิเจน

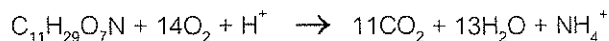
การตกตะกอน

การตกตะกอนของน้ำเสียจากที่อยู่อาศัยสามารถกำจัดตะกอนแขวนลอยได้ 90 % ภายใน 3 วัน ที่อุณหภูมิประมาณ 15°C และกำจัดตะกอนละลาย (Dissolved solids) ได้ 80 % ภายใน 10 วัน แต่ถ้าปล่อยน้ำเสียเข้าไปในบ่อน้ำที่มีแบคทีเรียและสาหร่ายเติบโตอยู่หนาแน่นจะสามารถกำจัดตะกอนทั้ง 2 ชนิดได้ถึง 85% ด้วยเวลาเพียง 4 ชม. เนื่องจากแบคทีเรียและสาหร่ายปล่อยสารเคมีออกมาทำให้เกิดกระบวนการรวมตะกอนที่เรียกว่า Bioflocculation การตกตะกอนในบ่อบำบัดน้ำเสียโดยเฉพาะบ่อที่มีสาหร่ายสีเขียวหนาแน่น อาจเกิดขึ้นได้เมื่อน้ำมีอุณหภูมิและพีเอชสูงขึ้นจนกระทั่งสารประกอบที่มีแคลเซียมและแมกนีเซียม เช่น $\text{Mg}(\text{OH})_2$, CaSO_4 เป็นต้น เกิดการตกผลึกและแยกตัวออกจากน้ำ ผลึกดังกล่าวอาจมีจุลินทรีย์ต่างๆเกาะติดอยู่ ทำให้ตกตะกอนลงก้นบ่อได้พร้อมๆกัน การเจริญเติบโตเต็มที่ของสาหร่ายทำให้บ่อมีพีเอชสูงมาก ดังนั้นจึงช่วยส่งเสริมการตกตะกอนดังกล่าวได้เป็นอย่างดี เป็นผลมาจากการรวมตะกอนที่เรียกว่า Autoflocculation สิ่งที่เกิดขึ้นตามหลัง Bioflocculation คือการลดลงอย่างรวดเร็วของระดับออกซิเจนที่ละลายน้ำ เนื่องจากสาหร่ายจมลงก้นบ่อซึ่งขาดแสงสว่าง ทำให้ไม่สามารถสังเคราะห์แสงได้ สิ่งที่ลดลงอีกอย่างหนึ่งคือความกระด้างของน้ำ เนื่องจากแคลเซียมและแมกนีเซียมถูกกำจัดออกไป

การออกซิไดซ์ภายใต้สภาวะมีอากาศ

ถ้าต้องการทำลายความสกปรกของน้ำเสียอย่างเด็ดขาดจะต้องสร้างปฏิกิริยาออกซิเดชันให้เกิดขึ้น ออกซิเจน (ซึ่งอาจได้มาจากอากาศหรือผลิตขึ้นโดยสาหร่ายสีเขียว) เป็นสิ่งที่จำเป็นในปฏิกิริยานี้

สมการนี้แสดงว่าในการทำลายสารอินทรีย์ในน้ำเสีย 1 กิโลกรัม ต้องใช้ออกซิเจน 1.56 กิโลกรัม ปฏิกิริยานี้ต้องการออกซิเจนอีกแบบหนึ่งคือ ปฏิกิริยาไนตริฟิเคชัน (Nitrification) ซึ่งใช้เปลี่ยนแอมโมเนียให้เป็น ไนเตรท อาจเกิดขึ้นได้ลำบากในบ่อบำบัดน้ำเสียที่มีสาหร่ายสีเขียวหนาแน่น เนื่องจากเมื่ออยู่ภายใต้สภาวะดังกล่าว น้ำจะมีพีเอชสูง ทำให้แอมโมเนียมีโอกาสแยกตัวออกจากน้ำได้ 2 ทางคือ กลายเป็นก๊าซอิสระหนีออกจาก น้ำหรือตกผลึกกลายเป็น Ammonium Calcium Phosphate ดังนั้นแอมโมเนียจึงถูกกำจัดออกไปเสียก่อนที่ ปฏิกิริยาไนตริฟิเคชันจะเกิดขึ้น

สำหรับบ่อบำบัดน้ำเสีย เนื่องจากไม่มีการกวนน้ำ ปฏิกิริยาแอโรบิคออกซิเดชันจึงเกิดขึ้นกับน้ำเสียส่วน ที่อยู่ตอนบนของบ่อเท่านั้น สารอินทรีย์บางส่วนสามารถตกตะกอนลงก้นบ่อได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ไม่ถูกย่อย สลายด้วยออกซิเจน การกำจัดความสกปรกกันบ่อน้ำเสียจะเป็นแบบไร้ออกซิเจนเสมอ

การเติมอากาศจากบรรยากาศ

เนื่องจากในบรรยากาศเหนือน้ำมีออกซิเจนสูงถึง 20% จึงมีแรงธรรมชาติที่ผลักดันให้ออกซิเจนถ่ายเท จากอากาศลงสู่ น้ำได้ สำหรับอุณหภูมิในประเทศไทยออกซิเจนละลายน้ำได้สูงสุดประมาณ 8 – 9 mg/l การถ่ายเทออกซิเจนให้กับน้ำขึ้นอยู่กับระดับออกซิเจนที่ละลายอยู่ในน้ำ

ถ้าออกซิเจนละลายน้ำในบ่อดำกว่าค่าที่จุดอิ่มตัวคือ 8 mg/l และบ่อมีความลึก 3 ฟุต ปริมาณ ออกซิเจนที่ได้จากอากาศจะมีค่าประมาณ 13 ปอนด์/วัน ต่อทุกๆเอเคอร์ของผิวน้ำ การกระเพื่อมของน้ำที่เกิด จากแรงลมสามารถทำให้อัตราการถ่ายเทออกซิเจนสูงขึ้นกว่าค่าที่คำนวณได้

การสังเคราะห์แสง

สาหร่ายเซลล์เดียวที่มีความสำคัญในการทำให้บ่อมีสีเขียวได้แก่ Chlorella และ Scenedesmus ตัวที่ อาจพบได้บ่อยเช่นกันคือ Euglena และ Chlamydomonas สาหร่าย 2 ตัวแรกสามารถทนอยู่ในสภาวะไร้ออกซิเจนได้เป็นเวลานาน ส่วนอีกสองตัวหลังตายได้ง่าย เมื่อสภาวะแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลง

การหมักแบบไร้ออกซิเจน

กระบวนการหมักแบบไร้ออกซิเจนเป็นการทำลายสารอินทรีย์โดยการเปลี่ยนสารอินทรีย์คาร์บอนให้เป็น ก๊าซมีเทนและคาร์บอนไดออกไซด์ เชื่อกันว่าเป็นกระบวนการที่มีบทบาทในการทำลายตะกอนในน้ำเสียที่ตก ตะกอนกลายเป็นสลัดจ์ที่ก้นบ่อหมัก และบ่อกึ่งแอโรบิค กระบวนการหมักไร้ออกซิเจนมี 2 ขั้นตอนคือ การสร้าง กรดอินทรีย์และการสร้างก๊าซมีเทน สารอินทรีย์จะถูกย่อยสลายหลายครั้งจนกลายเป็นกรดอินทรีย์โมเลกุลเล็ก

ต่างๆปะปนกันเช่น Acetic acid, Butyric acid เป็นต้น กระบวนการหมักไร้ออกซิเจนที่สมบูรณ์จะต้องได้กรดอะซีติกมากที่สุด กรดอะซีติกจะถูกย่อยสลายต่อไปกลายเป็นก๊าซมีเทน

1. บ่อหมัก (Anaerobic pond)

การรักษาสภาวะไร้ออกซิเจนกระทำได้โดย ให้บ่อหมักได้รับความสกปรกในอัตราสูงมาก จนกระทั่งสาหร่ายสีเขียวและบรรยากาศไม่สามารถสร้างออกซิเจนให้กับน้ำได้ทันกับอัตราการใช้ออกซิเจน บ่อแบบนี้มักมีความลึกประมาณ 3 – 4 เมตร

ข้อดีของการบำบัดน้ำทิ้งด้วยวิธีชีววิทยานิดไร้ออกซิเจน

1. ในปฏิกิริยาแบบไม่ใช้ออกซิเจน สารอินทรีย์ที่แบคทีเรียย่อยได้ 80 -90 % จะถูกทำลายเป็นก๊าซมีเทน และคาร์บอนไดออกไซด์ ส่วนที่ถูกนำไปสร้างเซลล์จึงมีน้อย ส่วนในปฏิกิริยาแบบใช้ออกซิเจนนั้นสารอินทรีย์ประมาณ 50 %จะถูกนำไปสร้างเซลล์ ดังนั้นการบำบัดน้ำทิ้งด้วยวิธีชีววิทยานิดไร้ออกซิเจนจึงมีปัญหาในการกำจัดตะกอนน้อยมาก เมื่อเทียบกับระบบบำบัดน้ำเสียชนิดใช้ออกซิเจน

2. เหมาะสำหรับบำบัดน้ำทิ้งที่มีค่าความสกปรกสูง

3. ปริมาณอาหารเสริมที่ต้องการสำหรับแอนแอโรบิคแบคทีเรียจะน้อยกว่าที่ต้องการใช้ในระบบบำบัดน้ำเสียชนิดใช้ออกซิเจนมาก

4. การที่ไม่ต้องการใช้ออกซิเจนจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการบำบัดลงได้มาก

5. ได้ก๊าซมีเทนซึ่งสามารถนำไปเป็นเชื้อเพลิงได้

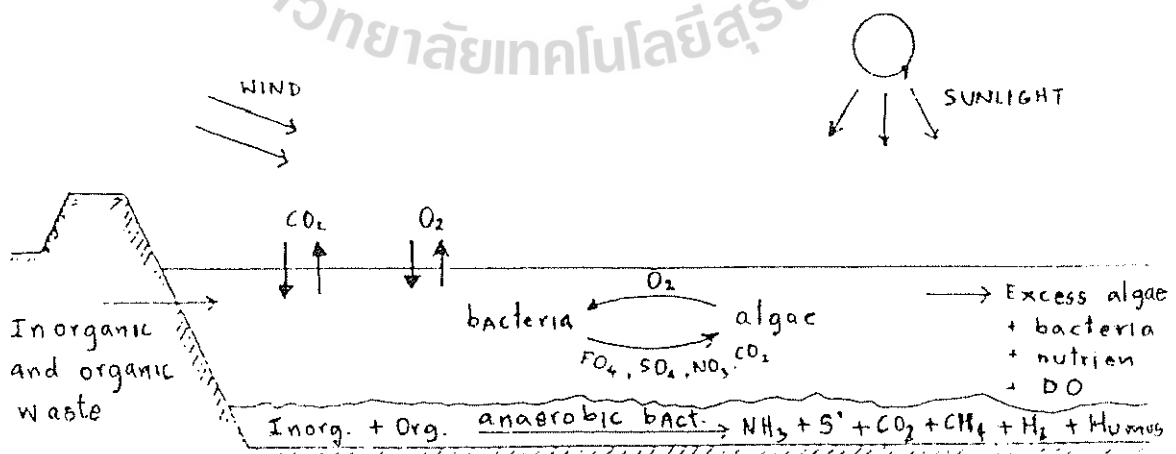
ข้อเสียของการบำบัดน้ำทิ้งด้วยวิธีชีววิทยานิดไร้ออกซิเจน

1. แบคทีเรียชนิดนี้เติบโตช้าทำให้ต้องใช้เวลานานในการเริ่มต้นระบบบำบัด

2. ระบบบำบัดปรับตัวได้ไม่ดีนักต่อการเปลี่ยนแปลงของปริมาณน้ำทิ้ง ค่าความเข้มข้นของ BOD อุณหภูมิ และสภาพแวดล้อมอื่นๆ

3. เกิดก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟด์ที่มีกลิ่นเหม็น

2. บ่อฝิ่งหรือบ่อกึ่งแอโรบิค (Facultative pond)

รูปที่ 10 กระบวนการบำบัดแบบ Facultative pond

เมื่อน้ำเสียที่ไหลเข้าสู่บ่อกึ่งแอโรบิกนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ และแสงแดดที่ส่งลงมาเพียงพอที่จะทำให้สาหร่ายเติบโตเต็มสระ โดยการสังเคราะห์แสงด้วยคลอโรฟิลล์และสารอินทรีย์ซึ่งผ่านการย่อยสลายของแบคทีเรียในบ่อ สาหร่ายนี้จะปล่อยออกซิเจนออกมาทำให้แอโรบิกแบคทีเรียดำรงชีพอยู่ได้เมื่อปริมาณของออกซิเจนนั้นมากพอกับความต้องการของแบคทีเรีย ในบริเวณนี้ของบ่อจะมีสภาพเป็นแบบใช้ออกซิเจนสารอินทรีย์จากน้ำเสียจะถูกย่อยโดยแบคทีเรียเพื่อใช้เป็นพลังงานและสร้างเซลล์ใหม่ ดังรูป 10

ถ้าเป็นบ่อที่มี BOD load ต่ำจะมีสภาพแอโรบิกตลอดความลึกไม่ว่าจะเป็นเวลากลางวันหรือกลางคืน เนื่องจากสาหร่าย จะสังเคราะห์แสงแล้วให้ออกซิเจนเฉพาะกลางวัน ส่วนกลางคืนนั้นจะหายใจเอาออกซิเจนและปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ออกมาแทน ดังนั้นถ้าออกซิเจนละลายน้ำหรือ DO จะต่ำมากในเวลากลางคืน

ลักษณะสภาพของบ่อผึ่ง

- ก้นบ่อควรจะเป็นชั้นดินเหนียว เพื่อกันการไหลซึมลงข้างล่างอาจทำให้ชั้นน้ำใต้ดินสกปรก แต่อย่างไรก็ตามพื้นก้นบ่อจะค่อยๆมีสภาพที่น้ำซึมผ่านได้น้อยตามระยะเวลาไหลผ่านเพราะตะกอนที่จมจะอุดตามรูพรุน
- ขอบบ่อควรยกสูงเพื่อป้องกันน้ำท่วม ความลาดเอียงของขอบบ่อด้านในอาจใช้อัตราส่วน 1 : 2 ซึ่งลดลงได้อีก ถ้ามีหินหรือคอนกรีตลาดไว้ โดยเฉพาะที่ระยะ ± 30 ซม. จากระดับน้ำ
- ถ้าระดับน้ำใต้ดินสูง ควรยกระดับบ่อ หรือถ้าใช้น้ำที่ปล่อยทิ้งเพื่อการเกษตรควรให้ระดับบ่อสูงไว้
- โดยทั่วไปให้ขนาดความกว้าง : ความยาว = 1 : 2 บ่อขนาดใหญ่ควรแบ่งเป็นบ่อย่อยจะเป็นแบบอนุกรมหรือขนานก็ได้ พบว่าในการสร้างบ่อแบบอนุกรมนั้นจะมีแบคทีเรียใน Effluent น้อย
- ก่อนจะใช้ระบบบำบัดใหม่ ควรจะปล่อยน้ำเสียเข้าสู่บ่อในระดับความลึกไม่มากนัก และเจือจางด้วยน้ำธรรมดาครั้งต่อครั้ง เพื่อให้ algae เจริญเติบโตแบบใกล้เคียงธรรมชาติ

3. บ่อบ่ม (Maturation Pond)

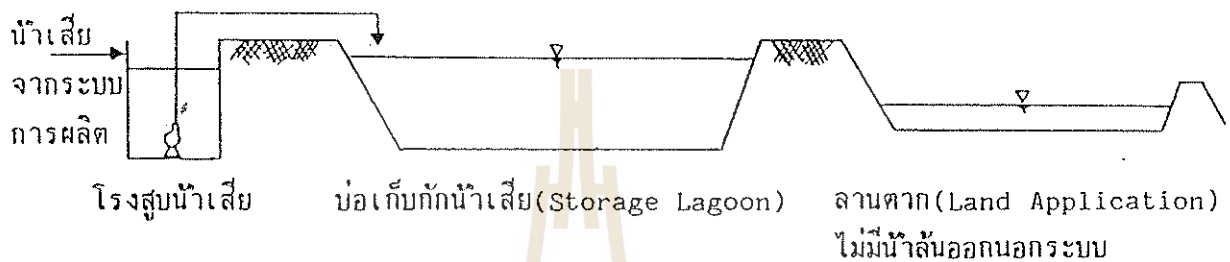
โดยทั่วไปมีความลึก 1 เมตร ทำให้มีสภาพคล้ายกับบ่อกึ่งแอโรบิก บ่อแบบนี้ใช้สำหรับรับน้ำที่ผ่านกรรมวิธีบำบัดมาแล้ว เช่น ตามหลัง facultative pond ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพองน้ำให้สะอาดขึ้นไปอีก ก่อนระบายลงแม่น้ำ น้ำทิ้งที่เข้าสู่บ่อนี้จะมี BOD ต่ำ การเก็บกักไว้ระยะหนึ่งประมาณ 7 - 10 วัน จะทำให้จุลินทรีย์ตายไป

4. บ่อกลางแจ้งแบบใช้ออกซิเจน (High rate pond)

เป็นบ่อที่ออกแบบให้สาหร่ายมีการเจริญเติบโตมากที่สุด ดังนั้นจะมีโปรตีนสูง บ่อนี้ต้องใช้พื้นที่มาก ความลึกบ่อ 0.3 - 0.5 เมตร เพื่อให้แสงแดดทะลุถึงก้นบ่อน้ำทิ้งที่จะมาบำบัดในบ่อนี้ ควรจะต้องผ่านการบำบัดขั้นต้นแยกตะกอนออกเสียก่อน เพราะบ่อต้นตะกอนจะทับถมจนเต็มได้ในเวลาไม่นาน algae ในบ่อนี้จะเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว เพราะได้รับแสงแดดมาก น้ำทิ้งที่ออกจากบ่อบำบัดจึงมีสีเขียวขุ่น เพราะมี algae มาก หากระบายลงสู่แม่น้ำจะทำให้เกิดปัญหาน้ำเสียได้ จึงต้องนำน้ำจากบ่อ High rate มาแยกสาหร่าย โดยตกตะกอนด้วยสารเคมี (Chemical coagulation) แล้วแยกตะกอนออกโดยใช้ระบบทำให้ลอย หรือใช้ถังตกตะกอน ซึ่งบ่อแบบนี้ในประเทศไทย (ลึก 0.45 เมตร เวลาเก็บกัก 1 วัน) BOD loading 450 Kg / ha - d yield 450 Kg of algae / ha - d final effluent BOD = 30 mg / l บ่อแบบนี้มีประสิทธิภาพสูง แต่มีข้อเสียคือ ต้องมีผู้ชำนาญในการดำเนินการ และบำรุงรักษาสาหร่ายที่ถูกกำจัดออกไป

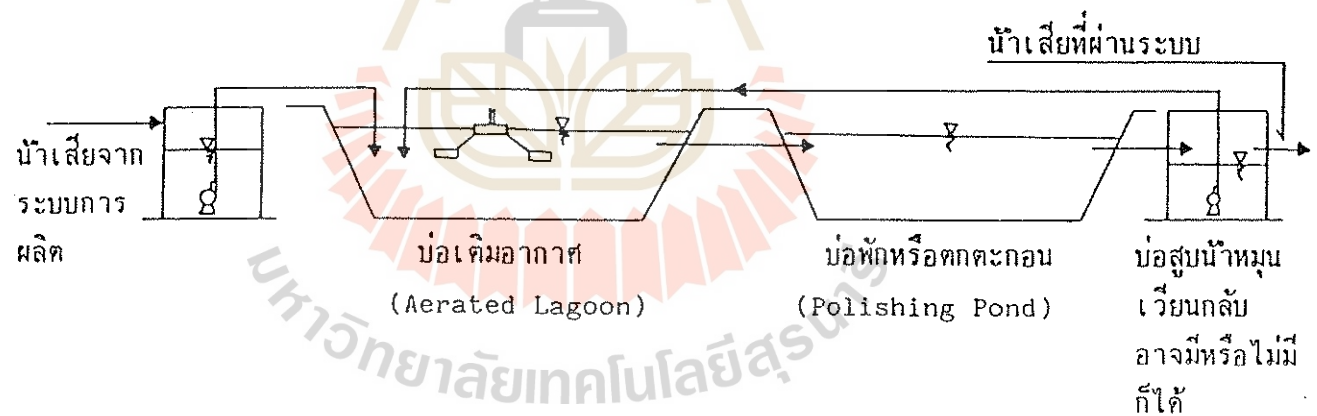
11. ระบบบ่อเก็บกักและลานตาก (Storage lagoon and land application)

วิธีนี้เหมาะสมกับการใช้น้ำเสียที่เป็นอินทรีย์สารล้วนจากโรงงานประเภทอุตสาหกรรมเกษตรวิธีนี้ ได้แก่ การเก็บกักน้ำเสียตลอดช่วงฤดูฝน 6 – 8 เดือน แล้วนำมาตากแห้งแบบนาเกลือบนลานตากอีก 4 – 6 เดือนในฤดูแล้ง เพราะประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอุณหภูมิสูง และมีแสงแดดแรง จะสามารถระเหยน้ำได้ในอัตราสูงราว 5 – 6 มม. / วัน กากของแข็งที่แห้งทั้งในบ่อเก็บกักและลานตาก อาจนำมาใช้ประโยชน์ในรูปของอาหารสัตว์ และปุ๋ยอินทรีย์ได้ วิธีนี้มีการลงทุนน้อยและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น แต่มีข้อเสียคือ ต้องใช้ที่ดินมาก ประมาณ 150 – 200 ไร่

รูปที่ 11 ระบบบ่อเก็บกักและลานตาก (Storage lagoon and land application)

12. ระบบบ่อเติมอากาศ (Aerated lagoon)

รูปที่ 12 ระบบบ่อเติมอากาศ (Aerated lagoon)

ระบบนี้เป็นระบบที่ใช้แพร่หลายมากที่สุดระบบหนึ่งในการบำบัดน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงงานอุตสาหกรรมอาหาร ดังปฏิกิริยาของระบบนี้คือ บ่อขนาดใหญ่ ลึกไม่น้อยกว่า 2 เมตร ปฏิกริยาการทำลาย BOD โดยแบคทีเรียจะเกิดขึ้นเร็ว เพราะมีการเติมออกซิเจนด้วยเครื่องมือกล จึงทำให้การเจริญเติบโตของแบคทีเรียไม่ถูกจำกัดด้วยอัตราการเติมออกซิเจน

ระบบบ่อเติมอากาศแบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ

1. Aerobic lagoon ได้แก่บ่อที่มีกำลังเครื่องเติมอากาศ (Aerator) พอเพียงที่จะกวนน้ำในบ่ออย่างทั่วถึงจนไม่มีการตกตะกอนเกิดขึ้นในบ่อ ปฏิกริยาชีวเคมีที่เกิดขึ้นในบ่อจะเป็นแบบใช้ออกซิเจนตลอดความลึก โดย

ปกติน้ำทิ้งที่ออกจากบ่อกำจัดแบบนี้จะค่อนข้างขุ่น จำเป็นต้องแยกตะกอนออกโดยการตกตะกอนในถังตกตะกอนหรือบ่อตกตะกอน

2. Facultative lagoon ได้แก่อบ่ที่มีกำลังเครื่องเติมอากาศพอเพียงที่จะให้ออกซิเจนแก่แบคทีเรียตามตัวอย่างที่ต้องการ แต่ไม่เพียงพอที่จะกวนน้ำในบ่ออย่างทั่วถึง ทำให้เกิดการตกตะกอนในบ่อ ตะกอนจะถูกย่อยสลายด้วยปฏิกิริยาชีวเคมีแบบไม่ใช้ออกซิเจน

ข้อดีของระบบ Aerated lagoon คือการควบคุมดูแลทำได้ง่าย ค่าก่อสร้างต่ำ ไม้ใช้พื้นที่ดินมากเกินไป ไม่มีปัญหาการกำจัดกากตะกอน ไม่มีกลิ่นเหม็นและเหตุเดือดร้อนรำคาญอย่างอื่น และประสิทธิภาพสูงพอสมควร

การตรวจวิเคราะห์คุณสมบัติทางเคมีของน้ำเสีย

วิธีการเก็บตัวอย่างน้ำเสีย แบ่งได้ 2 ประเภท

1. วิธีการแบบแยกหรือจ้วง (Grab or catch Samplings) หมายถึง วิธีการเก็บตัวอย่างน้ำหรือน้ำเสีย ณ เวลาและสถานที่หนึ่ง แล้วนำตัวอย่างน้ำหรือน้ำเสียในแหล่งดังกล่าวมีคุณสมบัติที่ไม่แปรปรวนมาก แต่มีข้อเสียคือ อาจไม่ได้ตัวอย่างน้ำหรือน้ำเสียที่แท้จริง เพราะโดยปกติน้ำเสียมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการเก็บตัวอย่างจึงควรทำในช่วงเวลาจำนวนครั้งหรือความถี่ และช่วงเวลาในการเก็บที่เหมาะสม

2. วิธีการแบบรวม (Composite sampling) หมายถึง วิธีการเก็บตัวอย่างน้ำหรือน้ำเสีย ณ จุดใดจุดหนึ่ง ทุกๆช่วงเวลา หรืออาจเป็นการเก็บตัวอย่างหลายๆครั้งในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งควรเป็นช่วงเวลาที่ไม่มีความแปรปรวนของน้ำหรือน้ำเสียมากนัก ปริมาตรในการเก็บน้ำเสียประเภทนี้เป็นสัดส่วนกับอัตราการไหลเชิงปริมาตรของน้ำหรือน้ำเสีย ข้อดีของการวิธีการนี้คือ ลดระยะเวลาในการวิเคราะห์ และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสารเคมีได้ค่อนข้างมาก ไม่มีความยุ่งยากในการขนย้ายตัวอย่างน้ำหรือน้ำเสียมายังห้องปฏิบัติการ เพราะมีจำนวนตัวอย่างน้อย แต่มีข้อเสียคือ ใช้ระยะเวลานาน ในการเก็บตัวอย่างน้ำจนครบจำนวนครั้งในการเก็บ

ข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นโดยวิธีการนี้มีก็มีสาเหตุมาจาก

1. วิธีการในการเก็บ
2. การถ่ายเทตัวอย่างน้ำเสียที่เก็บมา
3. ช่วงเวลาและความถี่ในการเก็บไม่สอดคล้องกับคุณสมบัติและอัตราการไหลเชิงปริมาตรของน้ำ ถ้าน้ำหรือน้ำเสียมีคุณสมบัติที่เปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากและตลอดเวลา อาจต้องทำการเก็บทุกชั่วโมง และถ้ามีการเปลี่ยนแปลงน้อย อาจทำการเก็บทุกๆ 2 ชม. หรือถ้ามีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก อาจทำการเก็บทุกๆ 12 ชม.

ปัจจัยที่มีผลต่อตัวอย่างน้ำเสียที่เก็บ

1. ปริมาตรในการเก็บ หากต้องการทราบเพียงคุณสมบัติทางกายภาพ เคมี ปริมาตรในการเก็บใช้เพียง 2 ลิตรก็เพียงพอแล้ว ข้อควรระวัง คือ อย่าใช้ตัวอย่างน้ำหรือน้ำเสียเดิมในการวิเคราะห์หาคุณสมบัติทางเคมี, กายภาพ และแบคทีเรีย เพราะวิธีการเก็บและการเก็บรักษาตัวอย่างน้ำแต่ละตัวอย่าง มีวิธีการไม่เหมือนกัน
2. ช่วงเวลาในการเก็บและการวิเคราะห์ ขึ้นกับลักษณะน้ำเสีย และวิธีการเก็บรักษา อย่างไรก็ตามควรวินิจฉัยวิเคราะห์ทันที หากทำไม่ได้ควรเก็บตัวอย่างน้ำเสียไว้ที่อุณหภูมิ 4 °C และเก็บไว้ในที่มืด ระยะเวลามากที่สุดในการเก็บตัวอย่างน้ำก่อนจะทำการวิเคราะห์เป็นดังนี้คือ น้ำสะอาด (Unpolluted water) 72 ชม., น้ำค่อนข้างสกปรก (Slightly polluted water) 48 ชม. และน้ำสกปรก (Polluted water) 24 ชม.

3. วิธีการเก็บรักษาตัวอย่างน้ำเสีย เพื่อป้องกันการเกิดไฮโดรไลซิสกับสารเคมี สารประกอบเชิงซ้อน และลดการระเหยของก๊าซบางประเภท

ของแข็ง

ของแข็ง หมายถึง สารที่เหลืออยู่เป็น residue หลังจากการนำไประเหยและทำให้แห้งที่ $103 - 105^{\circ}\text{C}$

ลักษณะของแข็ง

1. Dissolved solids ส่วนของแข็งที่ละลายน้ำได้
2. Insoluble solids ส่วนของแข็งที่ไม่ละลายน้ำ แบ่งเป็น
  - 2.1 Suspended solids ส่วนของแข็งที่ไม่ละลายน้ำและแขวนลอยอยู่ในน้ำเนื่องจากมีขนาดเล็ก
  - 2.2 Settleable solids ส่วนของแข็งที่ไม่ละลายน้ำ มีขนาดใหญ่กว่าชนิดแรก สามารถตกสู่ส่วน

ล่างของภาชนะ

3. Volatile solids ส่วนของของแข็งซึ่งระเหยได้ เมื่อนำไปเผาในอากาศที่อุณหภูมิสูง $500 \pm 50^{\circ}\text{C}$
4. Fixed solids ส่วนของแข็งหรือขี้เถ้าที่เหลืออยู่จากการเผาของแข็ง ที่อุณหภูมิ $500 \pm 50^{\circ}\text{C}$

ขนาดของของแข็ง

1. Suspended material ประกอบด้วยอนุภาคที่มีขนาดใหญ่กว่า molecular size อยู่ด้วยแรงลอยตัว (Buoyant) และแรงหนืด (Viscous force) มีขนาดใหญ่กว่า $100\ \mu\text{m}$ เป็น true suspension สามารถตกตะกอนได้
2. Colloidal เป็นอนุภาคที่มีขนาดเล็ก อาจจะไม่ตกตะกอน มีขนาด $1 - 100\ \mu\text{m}$
3. Dissolved material เป็น molecular ionic dispersion มีขนาดเล็กกว่า $1\ \mu\text{m}$ เป็น true solution จะไม่ตกตะกอน และไม่สามารถกำจัดได้ด้วยการกรองต้องใช้สารเคมีช่วยในการตกตะกอน

ของแข็งใน water supplies

1. Raw surface water
  - 1.1 สารห้อยแขวน แบคทีเรีย จุลินทรีย์ สารอินทรีย์ สารอนินทรีย์
  - 1.2 สารที่ละลาย
  - 1.3 คอยลอยด์ ทำให้เกิดความขุ่น สี กำจัดโดยใช้การกรอง หรือใช้วิธี coagulation
2. Potable water รวมทั้ง Treated surface water
  - 2.1 สารห้อยแขวนมีปริมาณน้อยมาก
  - 2.2 คอยลอยด์ ทำให้เกิดสี
  - 2.3 ของแข็งที่ละลายได้ เป็นพวกเกลือ

การตรวจสอบหาปริมาณของแข็ง

1. Total solids หรือ Total residue (ทำให้แห้งที่อุณหภูมิ $103 - 105^{\circ}\text{C}$)

Total residue หมายถึง สารที่เหลืออยู่หลังจากการนำไประเหยแห้งและทำให้แห้งรวมไปถึง nonfiltrable residue ซึ่งหมายถึงส่วนหนึ่งของ total solids ที่กรองออกได้ และ filtrable residue ซึ่งหมายถึง ส่วนของ total residue ที่กรองได้

ความสำคัญของของแข็งทั้งหมดใช้เป็นข้อมูลในการประเมินของเสียที่มีอยู่ในน้ำเสีย

1. ความเหมาะสมในการอุปโภค บริโภคของมนุษย์
2. ใช้ในการวัดความเค็ม (Salinity) ทางอ้อม
3. เป็นข้อมูลที่จำเป็นในการคำนวณ ionic effect
4. คำนวณหาปริมาณของแข็งที่อาจจะเกิดขึ้นใน boiler (ความหนาของตะกรัน)

2. Total dissolved solids (TDS) ทำให้แห้งที่ 180 °C

Total dissolved solids หมายถึง ปริมาณสารทั้งหลายที่ละลายในน้ำ เป็นได้ทั้งสารอินทรีย์และอนินทรีย์ สารอนินทรีย์อาจเป็นพวกแร่ธาตุ โลหะ และก๊าซ โดยน้ำจะสัมผัสกับสารทั้งในบรรยากาศบนผิวน้ำ และในดิน สารบางชนิดที่เน่าเปื่อยและสลายตัวเป็น TDS เช่น พีช สารอินทรีย์ เคมี ก๊าซอินทรีย์ และมาจากน้ำเสียบ้านเรือนและโรงงานอุตสาหกรรม

TDS โดยส่วนใหญ่มักเป็นสิ่งที่เราไม่ต้องการ ทำให้เกิดสี กลิ่น รสที่ไม่พึงประสงค์ และสารอินทรีย์ที่ละลายน้ำบางชนิดเป็นสารที่ทำให้เกิดมะเร็ง

3. Total dissolved solids หรือ Total filtratable residue (ทำให้แห้งที่ 103 – 105 °C)

หมายถึง สารที่กรองผ่านกระดาษกรองใยแก้ว และยังคงเหลืออยู่หลังจากระเหยไอน้ำแล้วอบแห้งที่อุณหภูมิ 103 – 105 °C

4. Total volatile and fixed solids (เเผาที่อุณหภูมิ 550 ± 50 °C)

4.1 total volatile solids (TVS)

มีประโยชน์ในการหาปริมาณของสารอินทรีย์ที่มีอยู่ ใช้วิธีการเผาไหม้ให้สารอินทรีย์เปลี่ยนเป็นก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และ น้ำ ในขณะที่ควบคุมอุณหภูมิไว้ที่ 550 ± 50 °C เพื่อป้องกันการสลายตัว และการระเหยเป็นไอของสารอินทรีย์ น้ำหนักที่หายไปจะถูกรายงานในรูปของสารอินทรีย์ที่มีอยู่ใน wastewater ผลที่ได้จะสะท้อนให้เห็นถึงการสูญเสียจากผลึก การเสียดินอินทรีย์ที่ระเหยได้ก่อนการเผาไหม้ และ ออกซิเดชันที่ไม่สมบูรณ์ของ organic complex บางตัว และการสลายตัวของ mineral salts ระหว่างการเผาไหม้

การที่ควบคุมอุณหภูมิไว้ที่ 550 ± 50 °C เพราะที่อุณหภูมิไม่เกินค่านี้นี้ การสลายตัวของ inorganic salts น้อยที่สุด

4.2 Fixed solids หรือ Ash solids

Fixed solids หมายถึงของแข็งที่ยังคงเหลืออยู่หลังจากเผาที่อุณหภูมิ 550 ± 50°C มีประโยชน์คือ

- ใช้เป็นข้อมูลในการ operate primary tank
- ใช้วัดประสิทธิภาพ secondary tank และ sludge digester

5. Suspended solids (SS)

ของแข็งแขวนลอย หมายถึง ส่วนของ residue ที่เหลือบนกระดาษกรองใยแก้วมาตรฐานหลังจากการกรองตัวอย่างและนำไปอบแห้งที่อุณหภูมิ 103–105°C ประกอบด้วยอนุภาคที่เป็นสารอินทรีย์หรืออนินทรีย์ หรือเป็นของเหลวที่เข้ากันไม่ได้กับน้ำแขวนลอยอยู่ (immersible liquid) ของแข็งที่เป็นสารอนินทรีย์คือ clay, silt และ soil constituent สารอินทรีย์ เช่น เส้นใยพืชและพวกสิ่งมีชีวิต เช่น สาหร่าย แบคทีเรีย ของแขวนลอยอื่นๆ มักจะ

เกิดจากการใช้น้ำของมนุษย์ เช่น น้ำทิ้งจากบ้านเรือน ซึ่งมันจะเป็นพวกสารอินทรีย์ น้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นทั้งสารอินทรีย์และอนินทรีย์ น้ำมันและไขมัน

ของแข็งแขวนลอยมีผลให้น้ำเป็นที่น่ารังเกียจ และเป็นตัวดูดซับสารเคมี ของแข็งแขวนลอยที่เป็นสารอินทรีย์สามารถย่อยสลายได้โดยวิธีชีววิทยา และของแข็งแขวนลอยบางชนิดก็คือ จุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรค

ความสำคัญ

- มีความสำคัญในการวัดคุณภาพน้ำเข้าระบบ และใช้เป็นตัวตรวจสอบระบบบำบัด
- เป็น parameter ในการประเมินความเข้มของน้ำเสีย

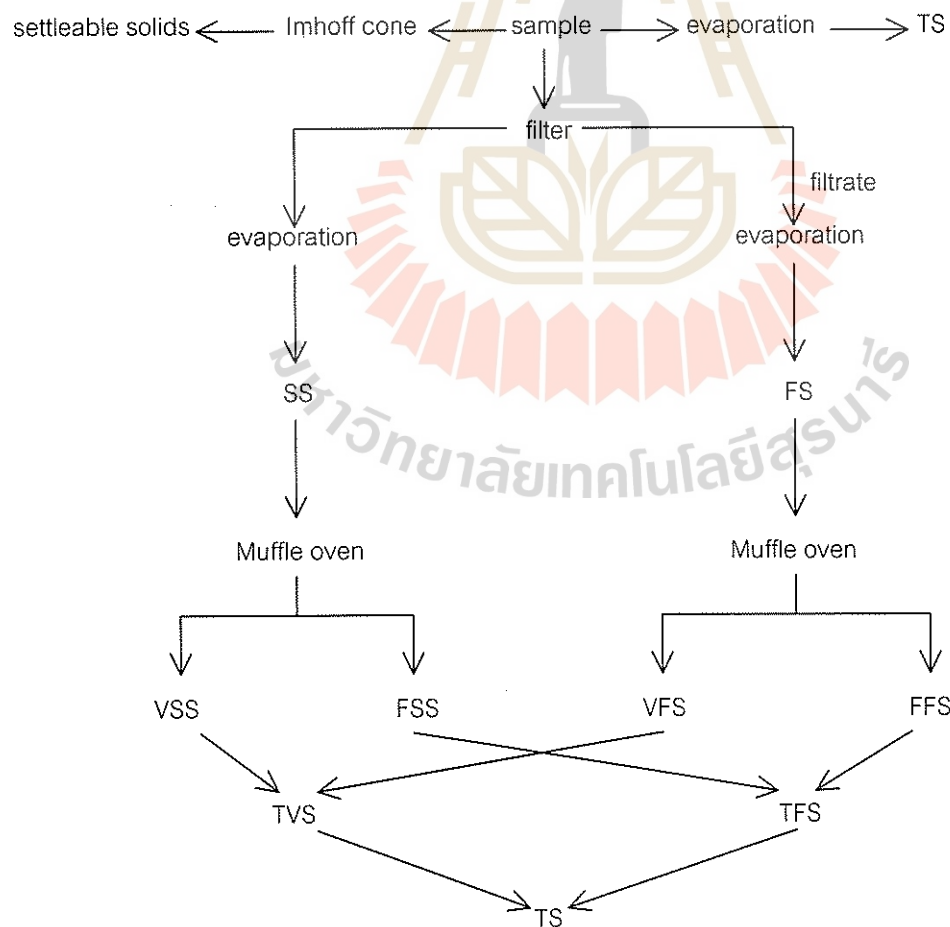
6. Settleable solids

หมายถึง ของแข็งแขวนลอยที่สามารถตกตะกอนได้ภายในเวลาที่กำหนด เช่น 1 ชั่วโมง (ถ้าเป็น big scale ใช้ 2 ชั่วโมง) ประกอบด้วย organic matter และ microbial matter เป็นส่วนใหญ่

ความสำคัญ

- เป็นข้อมูลในการออกแบบ settling basin
- เป็นตัวบอกประสิทธิภาพของบ่อตกตะกอน
- เป็นข้อมูลในการออกแบบบ่อตกตะกอน

สรุปของแข็ง

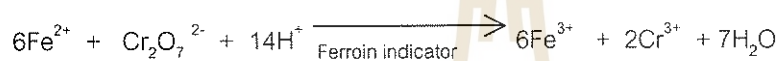

Chemical Oxygen Demand (COD)

COD คือ ปริมาณออกซิเจนทั้งหมดที่มาจาก oxidizing agent ที่ใช้ในการย่อยสลายสารอินทรีย์ในน้ำทั้ง oxidizing agent ที่ใช้ได้แก่ $K_2Cr_2O_7$, $KMnO_4$ เป็นต้น $K_2Cr_2O_7$ จัดว่าเป็น oxidizing agent ที่เหมาะสมที่สุด เนื่องจากมันสามารถออกซิไดซ์สารอินทรีย์ได้หลายชนิดมากกว่า oxidizing agent ชนิดอื่น

การใช้ $K_2Cr_2O_7$ ออกซิไดซ์สารอินทรีย์นั้นจำเป็นต้องใช้กรดเข้มข้น และอุณหภูมิสูง ดังนั้นจึงอาจทำให้สารจำพวกระเหยง่ายที่อยู่ในตัวอย่างน้ำหนีหายไปได้ จึงจำเป็นต้องป้องกันโดยการให้ reflux condenser เป็นตัวจับ $K_2Cr_2O_7$ ที่ใช้นั้นจะต้องทราบจำนวนและความเข้มข้นที่แน่นอน หลังจาก reflux เป็นเวลา 1.5 ชม. แล้ว สารอินทรีย์จะถูกออกซิไดซ์ จากนั้นให้หาปริมาณ oxidizing agent ที่เหลือหลังการ reflux โดยนำไปไทเทรตกับ Ferrous ammonium ที่ทราบความเข้มข้น และปริมาณที่ใช้ ทำให้ทราบปริมาณของออกซิเจนจาก $K_2Cr_2O_7$ ที่ใช้ในการออกซิไดซ์สารอินทรีย์ได้ดังปฏิกิริยา

สีจะเปลี่ยนจากสีเหลืองของ $Cr_2O_7^{2-}$ ไปเป็นสีน้ำตาลแดงของ Fe^{3+} เมื่อถึงจุดยุติสีจะเปลี่ยนอย่างรวดเร็วจากฟ้าอมเขียวเป็นน้ำตาลแดง

สารอินทรีย์บางชนิดโดยเฉพาะกรดไขมันที่มีโมเลกุลน้อยๆ (low molecular weight) ไม่สามารถถูกออกซิไดซ์ได้โดย Dichromate จึงใส่ Catalyst เป็นตัวช่วยเร่งปฏิกิริยาซึ่งได้แก่ $AgSO_4$ ถ้าไม่สามารถวิเคราะห์ตัวอย่างได้ทันที ควรเก็บรักษาตัวอย่างน้ำทั้งโดย เติมกรดซัลฟูริกเข้มข้น $2 \text{ cm}^3 / \text{l}$ ของตัวอย่างน้ำ สามารถเก็บได้ถึง 7 วัน

ความสำคัญของ COD

1. มีความสำคัญต่อการศึกษาคุณลักษณะของน้ำทั้งจากโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆหรือจากบ้านเรือน
2. ทำให้ทราบความสามารถของแม่น้ำลำคลอง ใช้ประโยชน์ในการทำ Stream survey
3. ใช้ในการควบคุมโรงบำบัดน้ำทิ้ง
4. ใช้ในการประเมินค่า BOD อย่างคร่าวๆ
5. เป็นประโยชน์ในการ survey Design sewage system เนื่องจากค่า COD สามารถวิเคราะห์ได้รวดเร็ว ทำให้แก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในการควบคุมระบบทำได้อย่างทันท่วงที
6. เมื่อพิจารณา COD ร่วมกับค่า BOD สามารถบอกได้ว่าน้ำทิ้งนั้นมีสารเป็นพิษ หรือสารที่จุลินทรีย์ไม่สามารถย่อยสลายได้เป็นเท่าใด

ข้อเสียของค่า COD

Dichromate ที่ใช้เป็น Oxidizing agent จะไปย่อยสลายสารอินทรีย์ในน้ำทิ้ง ไม่ว่าจะเป็สารที่แบคทีเรียย่อยได้หรือไม่ก็ตาม ทำให้ค่า COD สูงกว่า BOD เว้นแต่ในกรณีที่มีสารอินทรีย์ที่ระเหยได้ง่ายเมื่อถูกความร้อน หรือสารอินทรีย์นั้นๆไม่ถูกย่อยสลายได้โดย oxidizing agent ที่ใช้ เนื่องจากการวิเคราะห์ค่า

COD เป็นการย่อยสลายสารอินทรีย์โดย oxidizing agent จึงไม่เป็นไปตามธรรมชาติเหมือนการย่อยสลายโดยแบคทีเรีย ดังนั้นค่า COD เพียงอย่างเดียวจึงบอกไม่ได้ว่าสารอินทรีย์ในน้ำที่นั้นย่อยสลายตามธรรมชาติได้ยากง่ายเพียงใด ค่าของ COD และ BOD ของน้ำที่ชนิดหนึ่งๆ ไม่มีความสัมพันธ์กันแน่นอน ถ้านำผลของการทดลองทั้งสองไปเขียนกราฟจะได้จุดที่กระจัดกระจายมาก แต่ในบางกรณีค่า COD กับ BOD อาจมีความสัมพันธ์กันได้ซึ่งทำให้สามารถประมาณค่า BOD จาก COD ได้

ในน้ำที่มักมีสารรบกวนจาก Cl^- , Br^- และ I^- แต่ส่วนใหญ่จะเป็นพวก Cl^- สารเหล่านี้จะถูกออกซิไดซ์โดยไดโครเมตภายใต้สภาวะที่เป็นกรด ทำให้ค่า COD สูงขึ้นเนื่องจากไดโครเมตถูกใช้เพิ่มขึ้น สามารถแก้ไขได้โดยให้สารรบกวนเหล่านี้ทำปฏิกิริยากับ HgSO_4 ได้เป็น HgCl_2 ซึ่งเป็นสารที่ไม่ค่อย Ionize นอกจากนี้แล้วในการหา COD ยังใช้ Ag_2SO_4 เป็น Catalyst เพื่อให้ปฏิกิริยาในการออกซิไดซ์ทำงานได้ดีขึ้น Ag^+ บางส่วนจะทำปฏิกิริยากับ Cl^- เกิดเป็นตะกอน AgCl ถ้าในน้ำที่มีปริมาณไนโตรเจนมากจะถูกออกซิไดซ์โดยไดโครเมตได้ทำให้ค่า COD สูงกว่าที่ควรจะเป็น สามารถกำจัดได้โดยเติมกรดซัลฟิวริกลงไป 10 mg ต่อทุกๆ มิลลิกรัมของไนโตรเจนใน refluxing flask

การวิเคราะห์หา COD ของสารละลายมาตรฐาน

สารละลายมาตรฐานที่ใช้ อาจเป็นกลูโคส หรือ Potassium acid phthalate ตามทฤษฎีกลูโคส 1 g จะให้ COD 1.067 g ดังนั้นต้องชั่ง กลูโคสมา 468.6 mg ละลายในน้ำกลั่นแล้วเจือจางให้เป็น 1000 ลบ.ซม. สารละลายนี้มีค่า COD 500 mg/l สำหรับ Potassium acid phthalate 1 g มีค่า COD ตามทฤษฎีเป็น 1.176 g ถ้าละลาย Potassium acid phthalate 425.1 mg แล้วเจือจางให้เป็น 1000 ลบ.ซม. สารละลายนี้จะมีค่า COD เป็น 500 mg/l การใช้สารละลาย Potassium acid phthalate จะให้ผลดีกว่ากลูโคสเพราะคงตัวกว่า และถูกย่อยสลายได้อย่างรวดเร็ว

Biochemical Oxygen Demand (BOD)

BOD คือปริมาณของออกซิเจนที่ใช้ในการย่อยสลายสารอินทรีย์ในเวลา 5 วันโดยแบคทีเรียที่อุณหภูมิ 20°C

ความสำคัญของ BOD

1. นำไปใช้ในการกำหนด BOD load ซึ่งใช้ในระบบบำบัด ถ้าทราบอัตราการไหลของน้ำที่ทั้งและค่า BOD
2. ใช้เป็นตัวกำหนดขนาดของระบบบำบัด
3. บอกให้ทราบถึงปริมาณออกซิเจนที่ใช้ในการย่อยสลายสารอินทรีย์ที่มีอยู่ในน้ำที่
4. ใช้วัดประสิทธิภาพของการบำบัดน้ำที่
5. ใช้ในการควบคุมการเน่าเสียของแม่น้ำลำคลอง

เนื่องจากการวิเคราะห์ BOD เป็นการวัดปริมาณออกซิเจนที่ถูกใช้ทั้งหมดในเวลา 5 วัน ที่อุณหภูมิ 20°C จึงต้องป้องกันการละลายจากออกซิเจนภายนอก และการหนีหายของออกซิเจนภายในขวดทดลอง จึงจำเป็นต้องใช้ขวดพิเศษที่เรียกว่า BOD bottle อุณหภูมิที่ใช้คือ 20°C ซึ่งเป็นอุณหภูมิเฉลี่ยของน้ำโดยทั่วไป จุลินทรีย์สามารถย่อยสลายอินทรีย์สารได้ ตามทฤษฎีพบว่าอินทรีย์สารจะถูกย่อยได้เกือบหมด 20 วัน แต่การวิเคราะห์ไม่สามารถจะทำได้ในเวลานี้เนื่องจากใช้เวลานาน จึงกำหนดเวลา 5 วัน ซึ่งอินทรีย์สารส่วนใหญ่จะถูกย่อยสลาย

และค่า BOD ที่ได้เป็นค่าที่ไม่แปรปรวนเนื่องจากกระบวนการ Nitrification มากนัก เพราะจุลินทรีย์ที่ออกซิไดซ์แอมโมเนีย (Nitrifying bacteria หรือ Nitrifiers) จะไม่เกิดขึ้นในระหว่าง 5 วันของการทดสอบ ซึ่ง จุลินทรีย์ชนิดนี้มีอัตราการเจริญเติบโตค่อนข้างช้า หากเกิด Nitrification ขึ้นจะทำให้ BOD สูงกว่าความเป็นจริง เพราะออกซิเจนถูกใช้ไปในการออกซิไดซ์สารอนินทรีย์พวกไนโตรเจน ในกรณีของน้ำทิ้งจากบ้านเรือนและโรงงานอุตสาหกรรมหลายชนิดพบว่า BOD_5 จะมีค่าประมาณ 70 – 80 % ของ BOD ทั้งหมดซึ่งนับว่ามีค่ามากพอที่จะใช้ในการพิจารณาค่าของ BOD ได้

สาเหตุที่ทำให้การวิเคราะห์หาค่า BOD ผิดพลาด

1. การเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิ ถ้าอุณหภูมิเพิ่มขึ้นหรือลดลง $1\text{ }^{\circ}\text{C}$ จะมีค่า BOD เพิ่มขึ้นหรือลดลงประมาณ 4.7 % ดังนั้นอุณหภูมิที่ใช้ในการทดลองจึงต้องคงที่ตลอดเวลา 5 วัน โดยเก็บขวด BOD bottle ไว้ใน incubate ซึ่งควบคุมอุณหภูมิให้คงที่อยู่ที่ $20\text{ }^{\circ}\text{C}$
2. ส่วนประกอบของ dilution water น้ำที่จะนำมาทำ dilution water ต้องมีการพ่นอากาศเข้าไปจนมี DO อิ่มตัวละลายอยู่ อาจใช้น้ำประปาหรือน้ำกลั่นก็ได้ แต่ต้องเป็นน้ำซึ่งไม่มีสารอินทรีย์หรือสิ่งที่เป็นพิษต่อแบคทีเรียละลายอยู่ ควรเตรียม Standard dilution water ใหม่ก่อนใช้ทุกครั้ง ไม่ควรเก็บไว้ในขวดเกิน 1 สัปดาห์ มิฉะนั้นค่า BOD จะสูงกว่าความเป็นจริง เนื่องจากเกิด Nitrification ของสารประกอบแอมโมเนีย
3. dilution ของ sample ที่ใช้ เนื่องจากค่าของ BOD ขึ้นอยู่กับ dilution ที่ใช้ จึงควรเลือก dilution ที่เหมาะสม ที่จะทำให้มีการใช้ออกซิเจนละลาย (DO) ภายในเวลา 5 วัน เป็นประมาณ 50 % และควรเลือก dilution ที่ทำให้มี DO ในวันที่ 5 เหลือไม่น้อยกว่า 0.2 mg/ลบ.ซม.
4. Bacteriostatic และ Bactericidal substance ในน้ำทิ้งหรือ ใน dilution water ที่มี inhibiting substance เช่นพวกโลหะหนัก ถ้ามีปริมาณน้อยจะประับการเจริญเติบโตของแบคทีเรีย ถ้ามีมากจะไปทำลายแบคทีเรียทำให้ค่า BOD น้อยกว่าความเป็นจริงมาก ดังนั้นในน้ำทิ้งที่มีพวกโลหะหนักอยู่ จะหาค่า Permanganate ที่ 4 ซม.แทนการหา BOD ถ้าตัวอย่างน้ำมีความเป็นกรดหรือด่างมากต้องทำให้เป็นกลางเสียก่อน
5. Nitrification หากเกิด Nitrification ขึ้นจะทำให้ BOD สูงกว่าความเป็นจริง เพราะออกซิเจนถูกใช้ไปในการออกซิไดซ์สารอนินทรีย์พวกไนโตรเจน เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ที่ถูกต้องจึงจำเป็นต้องกำจัดการเกิด Nitrification ให้หมดไป
6. อาหารเสริม แบคทีเรียต้องการอาหารเสริมเพื่อการเจริญเติบโตและการทำงาน ธาตุที่สำคัญคือ N, P, S ถ้าปริมาณ N และ P มีในน้ำทิ้งอย่างเพียงพอจะช่วยให้แบคทีเรียทำงานได้โดยไม่ต้องใส่เพิ่มใน dilution water สำหรับน้ำทิ้งที่มีไนโตรเจนและโพแทสเซียมน้อย ถ้าไม่มีการเติมอาหารเสริมใน dilution water ให้กับแบคทีเรียจะทำให้ค่า BOD ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น
7. หัวเชื้อ (seeding) ในน้ำทิ้งบางชนิดที่มีปริมาณแบคทีเรียมากพอไม่จำเป็นต้องมีการเติมหัวเชื้อ แต่ในน้ำทิ้งบางชนิดที่มี pH ต่ำหรือสูงมาก หรือมีสารที่เป็นพิษต่อแบคทีเรีย เช่น ปรอท ทองแดง แคดเมียม ในกรณีนี้จำเป็นต้องหาแบคทีเรียที่สามารถย่อยสลายสารอินทรีย์ในน้ำเสียนั้นๆ ได้มาใส่ การที่หาแบคทีเรียมาเพิ่มให้นี้เรียกว่าการทำ seeding หรือการใส่หัวเชื้อ ซึ่ง seeding นี้ อาจมาจากดิน sewage effluent หรือ night soil ก็ได้

8. ผลของ anaerobic microorganism น้ำที่มาจากแหล่งที่มี DO ต่ำ หรือไม่มีเลย จะมีแบคทีเรียชนิดที่อยู่ในออกซิเจนจำนวนน้อยหรืออาจจะไม่มีเลยก็ได้ ถ้านำน้ำจากแหล่งเหล่านี้มาหา BOD พบว่าแบคทีเรียที่มีอยู่ในตัวอย่างน้ำเหล่านั้นจะต้องปรับตัวหรือเรียกว่า "พัก" ระหว่าง 2 – 3 วัน เพื่อปรับสภาวะที่ facultative ให้เป็น aerobic ดังนั้นค่า BOD จึงต่ำกว่าปกติ

9. สาเหตุอื่นๆที่ทำให้ค่า BOD ผิดพลาด เช่น ถ้ามีสารรบกวนในการหา DO จำเป็นต้องแก้ไขก่อนตามวิธีหา DO นอกจากนั้นขนาดของขวดที่ใช้หา BOD ที่มีขนาดต่างกัน อัตราส่วนของพื้นที่ภายในต่อปริมาตรที่ต่างกันจะมีผลต่อการทำงานของแบคทีเรียได้

การทำ dilution water

นำน้ำสะอาด อาจเป็นน้ำประปาหรือน้ำกลั่นก็ได้ มาเติมอากาศจนอิ่มตัวด้วยออกซิเจน แล้วใส่อาหารเสริมก่อนทำการวิเคราะห์ดังนี้

1. $MgSO_4$ solution 1 ml / l ($MgSO_4 \cdot 7 H_2O$ 22.5 g ในน้ำกลั่น 1 ลิตร)
2. $CaCl_2$ solution 1 ml / l ($CaCl_2$ 27.5 g ในน้ำกลั่น 1 ลิตร)
3. $FeCl_3$ solution 1 ml / l ($FeCl_3 \cdot 6 H_2O$ 0.25 g ในน้ำกลั่น 1 ลิตร)
4. buffer solution 1 ml / l (KH_2PO_4 8.5 + K_2HPO_4 33.3 g + $Na_2HPO_4 \cdot 7 H_2O$ + NH_4Cl 1.7 g ในน้ำกลั่น 1 ลิตร)

น้ำนี้จึงจะเหมาะสมที่จะใช้เป็น dilution water สำหรับการวิเคราะห์ BOD ต่อไป การที่จะทำ dilution นั้น อาจคิดเป็น % mixture หรืออาจจะปิเปตตัวอย่างน้ำใส่ในขวด BOD โดยตรงเป็นจำนวนที่มีลิตร และวัดปริมาตรขวดนำมาคำนวณหา BOD ได้ แต่นิยมใช้วิธีคิดเป็น % mixture ในการที่จะเจือจางตัวอย่างน้ำที่ % นั้น มีตารางประกอบการประมาณค่า BOD อย่างคร่าวๆ ดังนี้

ตารางที่ 1 การประมาณค่า BOD อย่างคร่าวๆ เพื่อประกอบการทำ dilution

การทำ %mixture		การทำแบบ direct pipetting ใส่ในขวด BOD ขนาด 300 มล.	
%mixture	มก. / ลบ.ตม. BOD	มล.	มก./ ลบ.ตม.
0.01	20,000 – 70,000	0.02	30,000 – 105,000
0.02	10,000 – 35,000	0.05	10,000 – 42,000
0.05	4,000 – 14,000	0.1	6,000 – 21,000
0.1	2,000 – 7,000	0.2	3,000 – 10,500
0.2	1,000 – 3,500	0.5	1,200 – 42,000
0.5	400 – 1,400	1.0	600 – 2,100

ตารางที่ 1 การประมาณค่า BOD อย่างคร่าวๆ เพื่อประกอบการทำ dilution (ต่อ)

การทำ %mixture		การทำแบบ direct pipetting ใส่ในขวด BOD ขนาด 300 มล.	
%mixture	มก. / ลบ.ตม. BOD	มล.	มก./ ลบ.ตม.
1.0	200 – 700	2.0	300 – 1,000
2.0	100 – 350	5.0	120 – 420
5.0	40 – 140	10.0	60 – 210
10.0	20 – 70	20.0	30 – 105
20.0	10 – 35	50.0	12 – 42
50.0	4 – 11	100.0	6 – 21
100.0	0 – 5	300.0	0 – 7

การทำ Seeding

วิธีนี้ใช้สำหรับตัวอย่างน้ำที่ไม่มีแบคทีเรียอยู่เลย หรือมีอยู่ปริมาณน้อยมากและไม่ active จำเป็นที่จะต้องหาแบคทีเรียจากที่อื่นมาช่วยในการย่อยสลายน้ำทิ้งชนิดนั้น ในกรณีนี้น้ำทิ้งมี pH สูงหรือต่ำเกินไป ต้องทำ pH ให้เป็นกลาง โดยใช้กรดหรือด่างก่อนแล้วจึงใส่ seed ที่หลัง ในบางกรณีนี้น้ำทิ้งมีสารพิษซึ่งแบคทีเรียไม่สามารถอยู่ได้ ถ้าใส่ seed ไปโดยตรง แบคทีเรียจะตาย จำเป็นที่ต้องเลี้ยงแบคทีเรียขึ้นมาให้คุ้นเคยกับตัวอย่างน้ำที่มีสารพิษนั้น แล้วจึงนำมาใช้เป็น seed ต่อไป วิธีนี้เรียกว่า " Acclimatization of Seed "

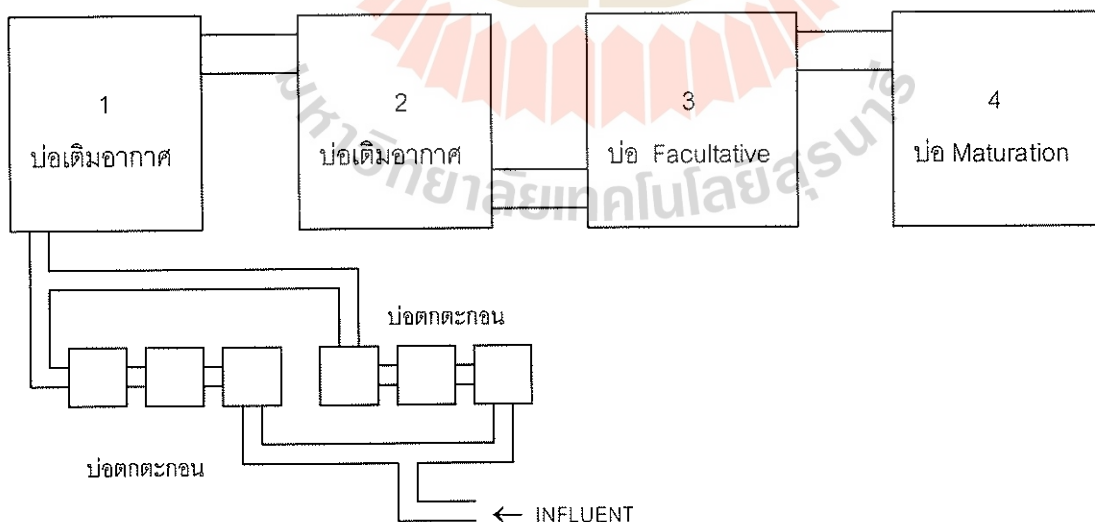
เนื่องจากค่าของ BOD ขึ้นอยู่กับการทำงานของแบคทีเรียมาก ในน้ำทิ้งที่มีสารพิษอยู่จะทำให้ได้ค่า BOD น้อยมาก ดังนั้นจึงหา 4 ชม. Permanganate value แทน โดยใช้ออกซิเจนในไปแทลเซียมเปอร์แมงกาเนตไปออกซิไดซ์สารอินทรีย์ในน้ำทิ้ง

การทำ Acclimatization of Seed

นำน้ำทิ้งชนิดที่จะหา BOD มา 10% ของปริมาตรภาชนะ โดยมากใช้บีกเกอร์ขนาด 10 ลิตรใส่รวมกับ domestic waste หรือ night soil ก็ได้ 5 – 10 % โดยปริมาตร แล้วเติมน้ำให้ครบ 100 % แล้วพ่นอากาศลงไป แบคทีเรียใน domestic waste หรือ night soil จะค่อยๆปรับตัวให้เข้ากับ Toxic waste นั้นๆ แบคทีเรียชนิดใดที่ทนไม่ได้จะตายไป ในวันต่อมาหยุดการเป่าอากาศดูสัดส่วนที่เป็นน้ำใส 10 %ทิ้งไป แล้วเติม toxic waste 10% แล้วเป่าอากาศ ในวันต่อมาแต่ละวันก็เพิ่มอีกวันละ 10% ทำจนครบ 100% หรือมีปริมาณแบคทีเรียที่ทนต่อ toxic waste ชนิดนั้นๆ มากพอที่จะใช้เป็น seed ได้

ระบบบำบัดน้ำเสียในโรงงานเยนเนอร์ล ฟีด โปรดักส์

การบำบัดน้ำเสียของโรงงานมีการบำบัดโดยเริ่มจากการบำบัดน้ำเสียขั้นต้นคือ การทำให้ตกตะกอน โดยน้ำเสียจากกระบวนการผลิตไหลเข้าบ่อตกตะกอนขนาดเล็ก 3 บ่อ ซึ่งเรียงต่อกัน จะกักน้ำเสียไว้ในบ่อตกตะกอนเป็นระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้น้ำหยุดนิ่งให้ตะกอนแป้งและสารแขวนลอยจมตัวเองลงสู่ก้นบ่อด้วยแรงดึงดูดของโลก น้ำที่ผ่านบ่อตกตะกอนมีลักษณะสีขาวขุ่นและตะกอนแป้งลดน้อยลง ส่วนการปรับปรุงคุณภาพน้ำเสียขั้นที่สอง ทำโดยใช้วิธีทางชีววิทยาแบบบ่อบำบัดกลางแจ้งมี 4 บ่อ วางเรียงต่อกันแบบอนุกรมดังรูปที่ 13 โดยบ่อที่ 1 เป็นบ่อบำบัดแบบเติมอากาศ ลักษณะบ่อเป็นบ่อสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีเครื่องเติมอากาศใต้ผิวน้ำ (Jet Aerator) เป็นแบบลอยอยู่เหนือผิวน้ำ (Floating type) มี 6 เครื่อง ลักษณะน้ำเสียในบ่อที่ 1 มีสีน้ำตาลปนแดงมีกลิ่นเหม็นรุนแรงมาก ส่วนบ่อที่ 2 เป็นบ่อเติมอากาศ มีลักษณะเหมือนกับบ่อ 1 แต่มีเครื่องเติมอากาศจำนวน 2 เครื่อง ลักษณะน้ำในบ่อมีสีเขียวปนน้ำตาลแดง มีกลิ่นเหม็นเล็กน้อย ส่วนบ่อที่ 3 เป็นบ่อบำบัดแบบ Facultative หรือบ่อฝืด มีสาหร่ายสีเขียวเจริญเติบโตเป็นจำนวนมากบริเวณก้นบ่อทำให้น้ำมีสีเขียวเข้มแต่ไม่มีกลิ่นเหม็น และบ่อที่ 4 เป็นบ่อบำบัดแบบ Maturation หรือ บ่อบ่ม เป็นบ่อที่สามารถใช้ปลูกต้นบัวและเลี้ยงปลาภายในบ่อได้ น้ำภายในบ่อ 4 มีสีเขียวอ่อน ไม่มีกลิ่นเหม็นเมื่อผ่านการบำบัดทั้ง 4 บ่อแล้ว น้ำเสียมีคุณภาพน้ำดีขึ้น และได้มีการระบายน้ำเสียโดยสูบน้ำที่ผ่านการบำบัดแล้วมาใช้รดน้ำต้นไม้ ปล่อยในบริเวณใกล้เคียงเพื่อใช้ประโยชน์ด้านการเกษตร และระบายน้ำเสียโดยใช้วิธี Subsoil irrigation ระบายน้ำเสียให้ซึมผ่านพื้นที่ที่ได้เตรียมไว้ ส่วนการกำจัดตะกอนทำโดยนำตะกอนแป้งมาตากแห้งบริเวณลานตาก และนำไปเผาในเตาเผา

รูปที่ 13 แสดงแผนผังการบำบัดน้ำเสีย

1. การสำรวจทางกายภาพของระบบบำบัดน้ำทิ้ง

ขนาด พื้นที่ และปริมาตรของบ่อบำบัดแต่ละบ่อ แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงคุณสมบัติทางกายภาพของบ่อบำบัด

บ่อที่	ชนิดของบ่อบำบัด	ขนาดของบ่อ (m×m)	พื้นที่ (m ²)	ปริมาตร (m ³)
1	Aerated pond	45 × 69	3,105	3,622.50
2	Aerated pond	64.5 × 31	1,999.5	2,031.75
3	Facultative pond	59 × 31	1,829	1,878.50
4	Maturation pond	53 × 31	1,643	2,067.00

หมายเหตุ ความลึกของทุกบ่อ 1.5 เมตร และทุกบ่อมี slope 5 : 3

2. แหล่งรับน้ำทิ้ง

น้ำทิ้งที่ได้จากกระบวนการผลิตมีดังนี้

- น้ำทิ้งที่ได้จากขั้นตอนการล้างข้าวก่อนเข้าถังแช่ ลักษณะน้ำทิ้งมีสีขาวค่อนข้างใส และมีสิ่งเจือปนลอยอยู่ในน้ำ
- น้ำทิ้งที่ได้จากขั้นตอนการแช่ข้าว ลักษณะน้ำมีสีขาวขุ่นมีฟองขาว มีเม็ดข้าวเล็กและสิ่งสกปรกลอยอยู่ในน้ำทิ้ง
- น้ำทิ้งที่ได้จากขั้นตอนการล้างข้าวก่อนการโม่ ลักษณะน้ำมีสีขาวค่อนข้างใส
- น้ำทิ้งที่ได้จากขั้นตอนการบีบอัดทำให้แห้งแห้ง ลักษณะน้ำมีตะกอนแป้งปะปนอยู่ มีสีขาวขุ่น
- น้ำทิ้งที่ได้จากขั้นตอนการทำความสะอาดเครื่องจักร อุปกรณ์ และบริเวณพื้นภายในโรงงาน ลักษณะน้ำค่อนข้างใส บางครั้งมีคราบน้ำมัน และตะกอนแป้งปะปนอยู่
- น้ำทิ้งจากน้ำใช้ทั่วไป มีลักษณะน้ำใส

3. การวัดปริมาณน้ำทิ้งจากกระบวนการผลิต

หลักการ กำหนดระยะทางบริเวณทางระบายน้ำให้มีระยะห่างพอสมควร วัดความกว้างของทางระบายน้ำ และความลึกของระดับน้ำ นำอุปกรณ์ที่ลอยน้ำได้ เช่น โฟม ลูกปิงปอง ปล่อยให้ลอยอย่างอิสระในระยะทางที่ได้กำหนดไว้พร้อมกับจับเวลา บันทึกผล คำนวณหาอัตราการไหล ได้ผลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงอัตราการไหลของน้ำเสีย

เวลา	กว้าง (cm)	ยาว (cm)	ลึก (cm)	เวลาที่ใช้ (s)	ปริมาตรน้ำ (cm ³)	Q (cm ³ /hr.)
11.00	39.05	1000.00	4.76	33.39	185,878.00	17,839,530.79
15.00	39.05	1000.00	5.45	47.46	212,822.50	16,143,299.62
19.00	39.05	1000.00	6.69	84.79	261,244.50	11,091,876.40
23.00	39.05	1000.00	4.83	59.63	188,611.50	11,386,909.27
03.00	39.05	1000.00	5.36	66.04	209,308.00	11,409,193
07.00	39.05	1000.00	6.36	53.01	248,358.00	16,865,760
11.00	39.05	1000.00	4.36	78.89	170,258.00	7,769,410.80

วันที่เก็บข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 29 มกราคม 2542
ถึงวันที่ 30 มกราคม 2542

ดังนั้นอัตราการไหลของน้ำเสียใน 1 วันเท่ากับ 362,510,637.80 cm³ / วัน

ตารางที่ 4 แสดงอัตราการไหลของน้ำเสีย

เวลา	กว้าง (cm)	ยาว (cm)	ลึก (cm)	เวลาที่ใช้ (s)	ปริมาตรน้ำ (cm ³)	Q (cm ³ /hr.)
11.00	39.05	1000.00	5.72	82.04	223,366.00	9,801,530.40
15.00	39.05	1000.00	4.62	106.23	180,411.00	6,113,669.40
19.00	39.05	1000.00	3.56	101.33	139,018.00	4,938,959.50
23.00	39.05	1000.00	6.17	65.58	240,938.50	13,226,267.15
03.00	39.05	1000.00	5.79	49.35	226,099.50	16,480,222.72
07.00	39.05	1000.00	6.74	37.86	263,197.00	25,026,656.10
11.00	39.05	1000.00	5.53	51.31	215,946.50	15,151,186.90

วันที่เก็บข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2542
ถึงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2542

ดังนั้นอัตราการไหลของน้ำเสียใน 1 วันเท่ากับ 311,103,401.80 cm³ / วัน

สรุปอัตราการไหลเฉลี่ยของน้ำเสียใน 1 วัน เท่ากับ 336,807,019.80 cm³ / วัน

4. การสำรวจคุณลักษณะน้ำทิ้ง

โดยสำรวจน้ำทิ้งจากกระบวนการผลิตและน้ำทิ้งจากระบบบำบัด ดังตารางที่ 5 และ 6

ตารางที่ 5 แสดงคุณลักษณะน้ำทิ้งที่ได้จากกระบวนการผลิต

Parameter	ผลการวิเคราะห์
BOD (mg/l)	2,310
COD (mg/l)	3,315

ตารางที่ 6 แสดงคุณลักษณะน้ำทิ้งที่ได้จากระบบบำบัด

บ่อที่	BOD(mg/l)	COD(mg/l)
1	645	741
2	348	566
3	263	351
4	77	129

หมายเหตุ วันที่เก็บตัวอย่าง 5 มีนาคม 2542 เวลา 7.30 น. อุณหภูมิน้ำเฉลี่ย 29 °C

6. การคำนวณประสิทธิภาพของระบบบ่อบำบัด

ประสิทธิภาพของบ่อบำบัด สามารถคำนวณออกมาเป็นค่า % การกำจัดปริมาณสารอินทรีย์ในรูป BOD (BOD removal) เทียบกับปริมาณสารอินทรีย์ที่เข้าสู่บ่อบำบัด (ดูภาคผนวก ก) จากการสำรวจข้อมูลปริมาณน้ำทิ้ง และคุณสมบัติของน้ำทิ้งพบว่า

BOD 2,310 mg / l

Hydraulic loading 331.35 m³ / d.

BOD loading 765.42 kg BOD / d.

ตารางที่ 7 แสดงปริมาณ BOD และ COD ที่เข้าและออกในแต่ละบ่อ

บ่อที่	BOD เข้า(mg/l)	BOD ออก(mg/l)	COD เข้า(mg/l)	COD ออก(mg/l)
1	2,310	645	3,315	741
2	645	348	741	566
3	348	263	566	351
4	263	77	351	129

ตารางที่ 8 แสดง Parameter และประสิทธิภาพของบ่อบำบัด 4 บ่อ

บ่อที่	HRT (วัน)	Bod loading (kg BOD/ d)	Volumetric BOD Loading (g BOD / m ³ - d)	BOD removal (%)	COD removal (%)	COD : BOD
1	10	765.42	211.20	72.08	77.65	1.44 : 1
2	6	213.72	105.19	46.05	23.62	1.15 : 1
3	5	115.31	61.38	24.43	37.99	1.63 : 1
4	6	87.30	42.24	70.42	63.25	1.33 : 1

จากการตรวจวิเคราะห์ BOD และ COD ในน้ำเสียจากกระบวนการผลิตภายในโรงงานพบว่า การบำบัดน้ำเสียควรมีการปรับปรุง เนื่องจากค่า BOD และ COD มีค่าเกินมาตรฐานน้ำทิ้งอุตสาหกรรม เพื่อเป็นการปรับปรุงให้ระบบบำบัดน้ำเสียมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การขุดปริมาตรบ่อให้มีขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อเพิ่มเวลาในการให้ออกซิเจน และเพิ่มการย่อยสลายสารอินทรีย์ให้มากขึ้น ช่วยลดค่า BOD ให้น้อยลง ข้อดีคือ เสียค่าใช้จ่ายน้อย ใช้เวลาไม่นาน ข้อเสียคือ ภายในโรงงานไม่มีบริเวณเพียงพอที่จะขุดเพิ่ม และอาจทำให้พื้นดินบริเวณริมตลิ่งถล่มลงมาเกิดความเสียหายได้

2. การใช้สารเคมี เช่นสารเคมีประเภท Urease inhibitor ซึ่งช่วยในการลดกลิ่นเหม็นของน้ำเสีย สารประเภท Plant steroid เป็นสารที่ช่วยเร่งให้จุลินทรีย์มีการย่อยสลายสารอินทรีย์ในน้ำเสีย ข้อดีคือ ช่วยลด BOD ได้อย่างรวดเร็ว ทำได้ง่าย ข้อเสียคือ การใช้สารเคมีต้องใช้แบบต่อเนื่องทุกวันจึงทำให้เสียค่าใช้จ่ายสูงมาก

ในระหว่างขั้นตอนการตกตะกอนอาจมีการเติมสารเคมีเพื่อช่วยในการตกตะกอนเช่น สารส้ม หรือปูนขาว ซึ่งจะทำให้ตะกอนขนาดเล็กรวมตัวกันและตกตะกอนออกมาจากน้ำได้ดีขึ้น

3. การแยกตะกอนออกจากน้ำโดยใช้เครื่องเหวี่ยงหรือเครื่องกรองตะกอนเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการแยกตะกอนได้ดีขึ้น

4. การใช้ระบบบำบัดทางชีวภาพแบบไร้อากาศเข้ามาช่วย เช่น การใช้ถังหมัก ดังกรองไร้อากาศก่อนปล่อยน้ำเสียเข้าบ่อเติมอากาศจะช่วยในการสลายสารอินทรีย์ได้มากขึ้น

5. การเพิ่มเครื่องตีอากาศ ทำให้มีออกซิเจนในบ่อมากขึ้น จุลินทรีย์สามารถนำไปใช้ย่อยสลายสารอินทรีย์ได้มากขึ้น ข้อดีคือ ทำได้ง่าย สะดวก และสามารถใช้งานได้นาน ข้อเสียคือ เสียค่าใช้จ่ายสูง

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากวิธีต่างๆแล้ว มีความเห็นว่าการเพิ่มเครื่องเติมอากาศเป็นวิธีที่เหมาะสมในการปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียในโรงงาน เพราะสามารถทำได้ง่าย ใช้เวลาไม่นาน สะดวกรวดเร็ว สามารถใช้งานได้นาน

การคำนวณจำนวนเครื่องเติมอากาศ

1. คำนวณค่า k ที่อุณหภูมิ 29 °C

$$\text{จากสูตร } k_T = k_{20} \theta^{(T-20)}$$

เมื่อ k_T = ค่าสัมประสิทธิ์การทำลาย BOD ของแบคทีเรียที่ อุณหภูมิ T °C

k_{20} = ค่าสัมประสิทธิ์การทำลาย BOD ของแบคทีเรียที่อุณหภูมิ 20 °C

θ = ค่าคงที่ 1.079

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า } k_T &= 1.2 * 1.079^{(29 - 20)} \\ &= 2.379 \text{ วัน}^{-1} \end{aligned}$$

5. คำนวณเวลาในการกำจัด BOD 80 %

$$\text{จากสูตร } Le/Lo = 1/(1+kt)$$

เมื่อ Le = ค่า BOD ของน้ำทิ้งที่ออกจากบ่อกำจัด

Lo = ค่า BOD ของน้ำทิ้งก่อนการกำจัด

k = ค่าสัมประสิทธิ์การทำลาย BOD ของแบคทีเรียที่อุณหภูมิ 29 °C

t = เวลาในการกำจัด คือ HRT (วัน)

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า } 462/2310 &= 1/(1+2.379*t) \\ t &= 1.68 \end{aligned}$$

ดังนั้นเวลาในการกำจัด BOD 80% เท่ากับ 2 วัน

6. คำนวณหาจำนวนเครื่องเติมอากาศ

3.1 คำนวณจากอัตราการถ่ายเทออกซิเจนในน้ำ

$$\begin{aligned} \text{BOD ที่ต้องการกำจัด} &= \text{BOD เข้า} - \text{BOD ออก} \\ &= 2310 - 462 \\ &= 1848 \text{ mg/l} \end{aligned}$$

ในเวลาเก็บกัก 2 วัน ต้องการกำจัด BOD ให้เหลือ 1848 mg/l

ใน 1 วัน ต้องกำจัด BOD 924 mg/l หรือ 0.924 kg/d

เนื่องจากการถ่ายเทออกซิเจนในน้ำได้เพียง 5 % หมายความว่า

ออกซิเจน 100 kg สามารถถ่ายเทในน้ำได้ 5 kg

ต้องการออกซิเจน 0.924 kg ต้องใช้ออกซิเจน $(0.924 * 100) / 5 = 18.48$ kg

โดยทั่วไป 1 แรงม้าสามารถให้ออกซิเจนในการกำจัด BOD ได้ 1 kg/d จึงต้องใช้แรงม้า 18.48 แรงม้า
ทางโรงงานใช้เครื่องเติมอากาศขนาด 2 แรงม้า ดังนั้นใช้เครื่องเติมอากาศทั้งหมด 10 เครื่อง

3.2 คำนวณจากปริมาตรในการตีอากาศ

เครื่องตีอากาศขนาด 2 แรงม้าสามารถตีอากาศได้ปริมาตร 280 m³ ลึก 1.5 m

แสดงว่าตีอากาศได้พื้นที่ผิว 186.67 m² หรือได้ระยะ 13.66 m

เนื่องจากพื้นที่ผิวของบ่อบำบัดที่ 1 เท่ากับ 3105 m²

จำนวนเครื่องเติมอากาศที่ใช้ในการตีอากาศได้เพียงพอ = $3105 / 186.67 = 16.63$ เครื่อง

ดังนั้น ใช้เครื่องเติมอากาศทั้งหมด 17 เครื่อง

จากการคำนวณดังกล่าวแล้วจึงเห็นว่าต้องมีการเพิ่มเครื่องเติมอากาศจากเดิมอีก 11 เครื่อง

สรุปผลการปฏิบัติงาน

จากงานที่ได้รับมอบหมายคือ งานด้านการตรวจสอบคุณภาพวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์แบ่งในห้วงปฏิบัติการ ทำให้ได้เรียนรู้เทคนิคและวิธีการต่างๆที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพ ตลอดจนวิธีการใช้อุปกรณ์ต่างๆในห้วงปฏิบัติการจนมีความชำนาญเพิ่มมากขึ้น และยังได้เรียนรู้ถึงขั้นตอนกระบวนการผลิตแบ่งภายในโรงงาน ส่วนงานตรวจสอบคุณภาพแบ่งที่ส่งออกพร้อมกับเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่น ซึ่งจะปฏิบัติงานโดยเฉลี่ย 3 – 4 วันต่อเดือน ตั้งแต่เดือนมกราคม – เมษายน จำนวน 3 ครั้ง ทำให้ได้ฝึกทักษะในด้านการใช้ภาษาในการสื่อสาร อีกทั้งยังได้รับความรู้ทางด้านภาษาญี่ปุ่นพื้นฐานจากเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่น นอกจากนี้ได้รับมอบหมายให้ทำการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสีย และยังได้ทำการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำเสียในโรงงาน ทำให้ได้ความรู้ด้านการบำบัดน้ำเสียเพิ่มมากขึ้น และเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการและเทคนิคต่างๆที่ใช้ในการวิเคราะห์คุณภาพน้ำเสีย ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ในการทำงานอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. 2539. มาตรฐานอุตสาหกรรมน้ำทิ้ง. กรุงเทพฯ : กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม

ไชยยุทธ กลิ่นสุคนธ์ และเสริมพล รัตสุข. 2524. การกำจัดน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมและแหล่งชุมชน. กรุงเทพฯ . สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

เพชรพร เขาวกิจเจริญ. 2538. การควบคุมดูแลระบบบำบัดน้ำเสีย. กรุงเทพฯ. ภาควิชาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

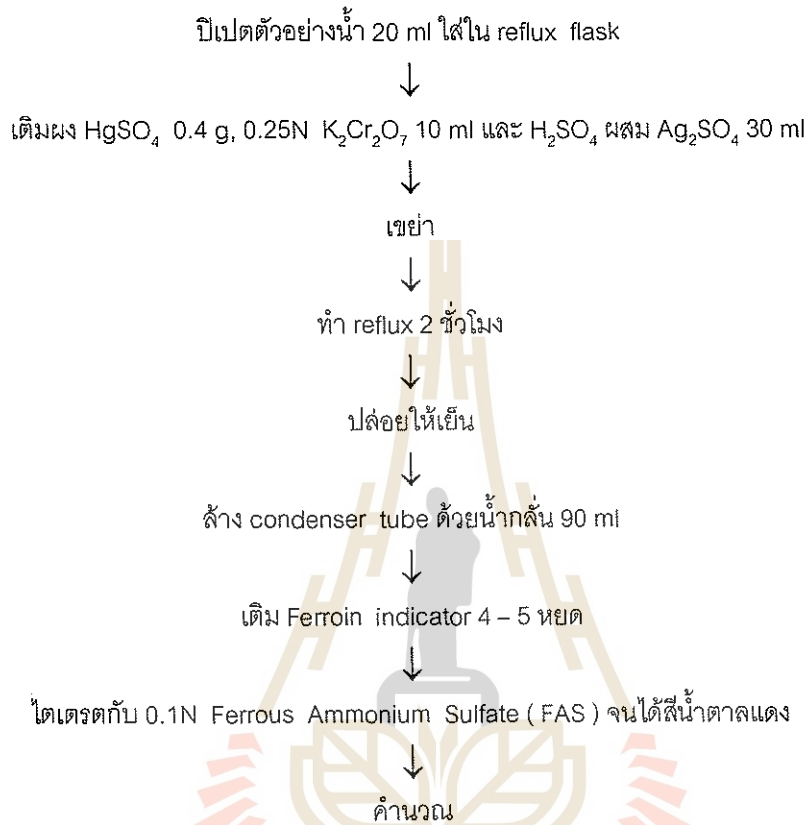
สนั่น ตั้งสติกิตย์. 2540. ระบบบำบัดน้ำเสีย. เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการสุขาภิบาลโรงงานอุตสาหกรรม อาหาร. สาขาเทคโนโลยีอาหาร สำนักวิชาเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

สนั่น ตั้งสติกิตย์. 2541. ระบบบำบัดแบบบ่อกกลางแจ้ง. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา Industrial Pollution Control and Waste Treatment. สาขาเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม สำนักวิชาเทคโนโลยีทรัพยากร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

สุจินต์ พนาปวุฒิกุล. 2534. รูปแบบการบำบัดน้ำเสียในประเทศไทย. สัมมนาเรื่อง เทคนิคการกำจัดของเสีย และนำของเสียมาใช้ใหม่. กรุงเทพฯ.

ภาคผนวก ก

วิธีวิเคราะห์หา COD

สูตร

$$\text{COD (mg/l)} = (A - B) * 8000 / C$$

เมื่อ A = ปริมาตร FAS สำหรับ blank (ml)

B = ปริมาตร FAS สำหรับตัวอย่าง (ml)

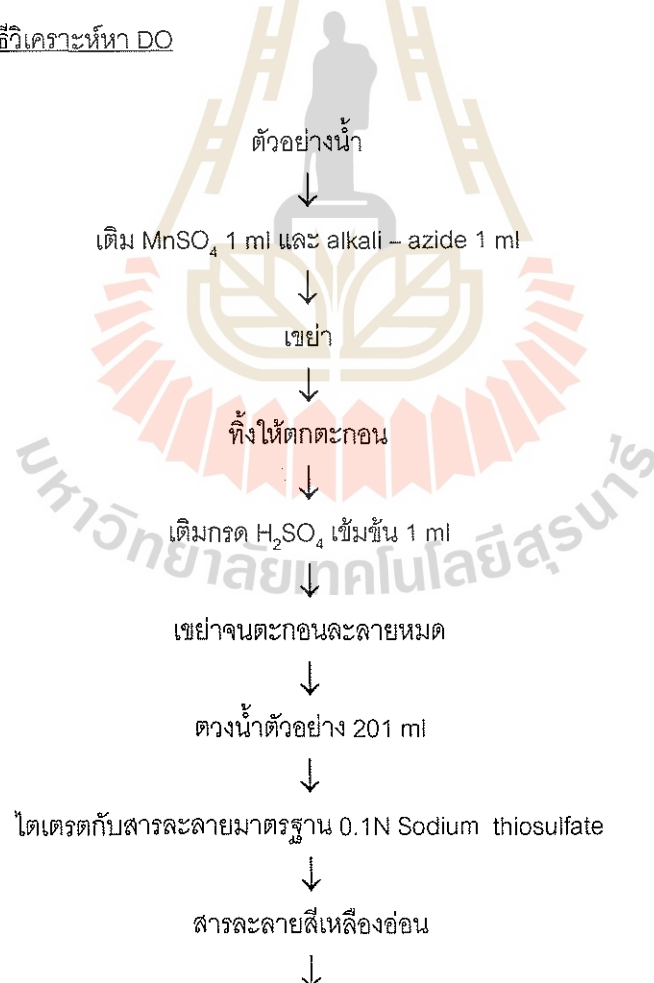
C = ปริมาตรสารละลายตัวอย่าง (ml)

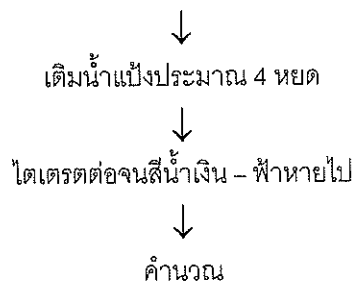
N = Normality ของ FAS

วิธีวิเคราะห์หา BOD

- วิธีวิเคราะห์หา DO

สูตร
$$\text{BOD}_1 \text{ (mg/l)} = (D_1 - D_2) / P$$

เมื่อ D_1 = DO เริ่มต้นของตัวอย่าง (mg/l)

D_2 = DO ของตัวอย่างหลังอบที่อุณหภูมิ 20 °C (mg/l) ในแต่ละวัน

P = อัตราส่วนปริมาตรของน้ำตัวอย่างที่ใช้

การคำนวณประสิทธิภาพของระบบบ่อบำบัด

$$\text{HRT (day)} = \frac{\text{ปริมาตรบ่อ (m}^3\text{)}}{\text{อัตราการไหลของน้ำเสีย (m}^3\text{/day)}}$$

$$\text{BOD loading (kg BOD / day)} = \frac{\text{BOD เข้า (mg/l)} \times \text{อัตราการไหลของน้ำเสีย (m}^3\text{/day)}}{1000}$$

$$\text{Volumetric BOD loading (g BOD / m}^3\text{ - day)} = \frac{\text{BOD loading (kg BOD / day)} \times 1000}{\text{ปริมาตรบ่อ (m}^3\text{)}}$$

$$\text{BOD removal (\%)} = \frac{(\text{BOD เข้า (mg/l)} - \text{BOD ออก (mg/l)})}{\text{BOD เข้า (mg/l)}} \times 100$$

$$\text{COD removal (\%)} = \frac{(\text{COD เข้า (mg/l)} - \text{COD ออก (mg/l)})}{\text{COD เข้า (mg/l)}} \times 100$$

ภาคผนวก ข

มาตรฐานน้ำทิ้งอุตสาหกรรม

ประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ (พ.ศ. 2539) วันที่ 3 มกราคม 2539 เรื่อง กำหนดมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากแหล่งกำเนิดประเภทโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 113 ตอนที่ 13 ง ลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2539

พารามิเตอร์	ค่ามาตรฐาน	วิธีวิเคราะห์
1.ค่าความเป็นกรดและด่าง	5.5 – 9.0	pH Meter
2.ค่าที่ดีเอส (TDS)	- ไม่เกิน 3,000 มก./ล. หรืออาจแตกต่างกันแล้วแต่ประเภทของโรงงานอุตสาหกรรมตามที่คณะกรรมการควบคุมมลพิษเห็นสมควรแต่ไม่เกิน 5,000 มก./ล. - น้ำทิ้งที่จะระบายลงแหล่งน้ำกร่อยที่มีค่าความเค็ม(Salinity) เกิน 2,000 มก./ล. หรือลงสู่ทะเลค่าที่ดีเอสในน้ำทิ้งจะมีค่ามากกว่าค่าที่ดีเอสที่มีอยู่ในแหล่งน้ำกร่อยหรือน้ำทะเลได้ไม่เกิน 5,000 มก./ล.	ระเหยแห้งที่อุณหภูมิ 103–105°C เป็นเวลา 1 ชม.
3.สารแขวนลอย (suspension Solids)	ไม่เกิน 50 มก./ล. หรืออาจแตกต่างกันแล้วแต่ประเภทของแหล่งรองรับน้ำทิ้งหรือประเภทของระบบบำบัดน้ำเสียตามที่คณะกรรมการควบคุมมลพิษเห็นสมควร แต่ไม่เกิน 150 มก./ล.	กรองผ่านกระดาษกรองใยแก้ว (Glass Filter Disc)
4. อุณหภูมิ	ไม่เกิน 40 °C	เครื่องวัดอุณหภูมิ วัดขณะทำการเก็บตัวอย่างน้ำ
5.สีหรือกลิ่น	ไม่เป็นที่พึงรังเกียจ	ไม่ได้กำหนด
6.ซัลไฟด์	ไม่เกิน 1.0 มก./ล.	Titrate
7.ไซยาไนด์	ไม่เกิน 0.2 มก./ล.	กลิ่นและตามด้วยวิธี Pyridine – Barbituric acid
8.ฟอร์มาลดีไฮด์	ไม่เกิน 1.0 มก./ล.	Spectrophotometry
9.สารประกอบฟีนอล	ไม่เกิน 1.0 มก./ล.	กลิ่นและตามด้วยวิธี 4-Aminoantipyrine

พารามิเตอร์	ค่ามาตรฐาน	วิธีวิเคราะห์
10. น้ำมันและไขมัน	ไม่เกิน 5.0 มก./ล หรืออาจแตกต่างกันแล้วแต่ประเภทของแหล่งรองรับน้ำทิ้ง หรือประเภทของโรงงานอุตสาหกรรม ตามที่คณะกรรมการควบคุมมลพิษเห็นสมควร แต่ไม่เกิน 15 มก./ล	สกัดด้วยตัวทำละลาย แล้วแยกหาน้ำหนักของน้ำมันและไขมัน
11. คลอรีนอิสระ	ไม่เกิน 1.0 มก./ล	Iodometric Method
12. สารที่ใช้ป้องกันหรือกำจัดศัตรูพืชหรือสัตว์	ต้องตรวจไม่พบตามวิธีตรวจสอบที่กำหนด	Gas – Chromatography
13. ค่าบีโอดี (BOD)	ไม่เกิน 20 มก./ล หรืออาจแตกต่างกันแล้วแต่ประเภทของแหล่งรองรับน้ำทิ้ง หรือประเภทของโรงงานอุตสาหกรรม ตามที่คณะกรรมการควบคุมมลพิษเห็นสมควร แต่ไม่เกิน 60 มก./ล.	Azide Modification ที่อุณหภูมิ 20 °C เป็นเวลา 5 วัน
14. ค่าทีเคเอ็น (TKN หรือ Total Kjeldahl Nitrogen)	ไม่เกิน 100 มก./ล หรืออาจแตกต่างกันแล้วแต่ประเภทของแหล่งรองรับน้ำทิ้ง หรือประเภทของโรงงานอุตสาหกรรม ตามที่คณะกรรมการควบคุมมลพิษเห็นสมควร แต่ไม่เกิน 200 มก./ล.	Kjeldahl
15. ค่าซีโอดี (COD)	ไม่เกิน 120 มก./ล หรืออาจแตกต่างกันแล้วแต่ประเภทของแหล่งรองรับน้ำทิ้ง หรือประเภทของโรงงานอุตสาหกรรม ตามที่คณะกรรมการควบคุมมลพิษเห็นสมควร แต่ไม่เกิน 400 มก./ล.	Potassium Dichromate Digestion
16. โลหะหนัก		
1. สังกะสี	ไม่เกิน 5.0 มก./ล.	Atomic Absorption Spectrophotometry ชนิด Direct Aspiration หรือวิธี Plasma Emission Spectroscopy ชนิด Inductively Coupled Plasma : ICP
2. โครเมียมชนิดเฮกซะวาเลนต์	ไม่เกิน 0.25 มก./ล.	
3. โครเมียมชนิดไตรวาเลนต์	ไม่เกิน 0.75 มก./ล.	
4. ทองแดง	ไม่เกิน 2.0 มก./ล.	
5. แบริียม	ไม่เกิน 1.0 มก./ล.	

พารามิเตอร์	ค่ามาตรฐาน	วิธีวิเคราะห์
6. ตะกั่ว	ไม่เกิน 0.2 มก./ล.	Atomic Absorption Spectrophotometry ชนิด Hydride Generation หรือวิธี Plasma Emission Spectroscopy ชนิด Inductively Coupled Plasma : ICP
7. นิกเกิล	ไม่เกิน 1.0 มก./ล.	
8. แมงกานีส	ไม่เกิน 5.0 มก./ล.	
9. อาร์เซนิก	ไม่เกิน 0.25 มก./ล.	
10. เซเลเนียม	ไม่เกิน 0.02 มก./ล.	Atomic Absorption Cold Vapour Technique
11.ปรอท	ไม่เกิน 0.005 มก./ล.	

ที่มา : มาตรฐานน้ำทิ้งอุตสาหกรรม (2539)

ประกาศคณะกรรมการควบคุมมลพิษ วันที่ 20 สิงหาคม 2539

เรื่อง กำหนดประเภทของโรงงานอุตสาหกรรมที่อนุญาตให้ระบายน้ำทิ้งให้มีค่ามาตรฐานแตกต่างจากค่ามาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งที่กำหนดไว้ในประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2539) เรื่องกำหนดมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากแหล่งกำเนิดประเภทโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม ประกาศลงในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 113 ตอนที่ 75 ง ลงวันที่ 17 กันยายน 2539

- ให้โรงงานอุตสาหกรรมจำพวกที่ 2 และจำพวกที่ 3 ดังต่อไปนี้ ระบายน้ำทิ้งที่มีค่าบีโอดีไม่เกิน 60 มก./ล. คือ
  - โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับสัตว์ ซึ่งมีใช้สัตว์น้ำ ประเภทการฆ่าสัตว์ ตามลำดับที่ 4(1)
  - โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับเมล็ดพืชหรือหัวพืช ประเภทการทำแป้ง ตามลำดับที่ 9(2)
  - โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับอาหารจากแป้งอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ตามลำดับที่ 10
  - โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับอาหารสัตว์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ตามลำดับที่ 15
  - โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับสิ่งทอ ด้ายหรือเส้นใย ซึ่งมีใช้ใยหิน (Asbestos) อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตามลำดับที่ 22
  - โรงงานหมัก ข้าแหวะ อบ ปั่นหรือบด ฟอก ชัดและแต่ง แต่งสำเร็จ อัดให้เป็นลายนูน หรือเคลือบสีหนังสัตว์ตามลำดับที่ 29
  - โรงงานผลิตเยื่อหรือกระดาษอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง ตามลำดับที่ 38
  - โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับเคมีภัณฑ์ สารเคมี หรือวัสดุซึ่งมีใช้ป้อนอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ตามลำดับที่ 42

- โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับยางอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง ตามลำดับที่ 46
  - โรงงานห้องเย็น ตามลำดับที่ 92
2. ภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2539) มีผลบังคับใช้ให้โรงงานอุตสาหกรรม จำพวกที่ 2 และจำพวกที่ 3 ตามบัญชีท้ายประกาศข้างต้น ระบายน้ำทิ้งที่มีค่าที่เคอิน ไม่เกิน 100 มก./ล. เว้นแต่โรงงานอุตสาหกรรมตามข้อ 3
3. ภายใน 2 ปี นับแต่วันที่ประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2539) มีผลใช้ บังคับให้โรงงานอุตสาหกรรมจำพวกที่ 2 และจำพวกที่ 3 ดังต่อไปนี้ ระบายน้ำทิ้งที่มีค่าที่เคอินไม่เกิน 200 มก./ล. คือ
- โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับเครื่องปรุงหรือเครื่องประกอบอาหารประเภทการทำเครื่องปรุงกลิ่น รส หรือสีของอาหาร ตามลำดับที่ 13(2)
  - โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับอาหารสัตว์ ประเภทการทำอาหารผสมหรืออาหารสำเร็จรูปสำหรับเลี้ยงสัตว์ ตามลำดับที่ 15(1)
4. ให้โรงงานอุตสาหกรรมจำพวกที่ 2 และจำพวกที่ 3 ดังต่อไปนี้ ระบายน้ำทิ้งที่มีค่าซีไอดีไม่เกิน 400 มก./ล. คือ
- โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับเครื่องปรุงหรือเครื่องประกอบอาหาร ประเภทการทำเครื่องปรุง กลิ่น รสหรือสีของอาหาร ตามลำดับที่ 13(2)
  - โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับอาหารสัตว์ ประเภททำอาหารผสมอาหารหรืออาหารสำเร็จรูปสำหรับเลี้ยงสัตว์ ตามลำดับที่ 15(1)
  - โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับสิ่งทอ ด้ายหรือเส้นใย ซึ่งมีใยหิน (Abestos) อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างตามลำดับที่ 22
  - โรงงานหมัก ซ้ำแผละ อบ ปั่นหรือฟอก ชัดและแต่ง แต่งสำเร็จ อัดให้เป็นลายนูนหรือเคลือบสีหนังสือ ตามลำดับที่ 29
  - โรงงานผลิตเยื่อกระดาษอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง ตามลำดับที่ 38

ประกาศกรมควบคุมมลพิษ วันที่ 29 ตุลาคม 2539

เรื่อง วิธีการเก็บ ตัวอย่างน้ำทิ้ง ความถี่และระยะเวลาในการเก็บตัวอย่างน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรม และนิคมอุตสาหกรรม ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 113 ตอนที่ 91 ง ลงวันที่ 12 พฤศจิกายน 2539

1. การเก็บตัวอย่างน้ำทิ้งให้เก็บ ณ จุดที่ระบายลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ หรือออกสู่สิ่งแวดล้อมนอกเขตที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม หรือนิคมอุตสาหกรรม ในกรณีที่การระบายน้ำทิ้งหลายจุดให้เก็บทุกจุด
2. วิธีการเก็บ ความถี่และระยะเวลาในการเก็บตัวอย่างน้ำทิ้งให้เป็นไป ดังนี้
  - โรงงานอุตสาหกรรม จำพวกที่ 2 และจำพวกที่ 3 ให้เก็บแบบจ้วง 1 ครั้ง
  - นิคมอุตสาหกรรม ให้เก็บแบบผสมรวม โดยเก็บ 4 ครั้งๆ ละ 500 มิลลิลิตร ทุก 2 ชม.ต่อเนื่องกัน